

ALMENARENCS EN ELS CAMPS DE CONCENTRACIÓ NAZIS

Índex

1. Agraïments.....	3
2. Introducció.....	4
3. Context històric	
3.1. Situació espanyola.....	5
3.2. Situació a Catalunya	7
3.3. El franquisme.....	9
3.4. El franquisme a Catalunya.....	11
3.5. El nazisme.....	14
3.5.1. La història.....	15
3.5.2. Característiques.....	17
3.5.3. Adolf Hitler, el guia del nazisme.....	19
3.5.4. El Neonazisme.....	20
3.6. Els camps de frança.....	21
3.7. El complex nazi Mauthausen-Gusen.....	23
3.8. Camp de Mauthausen.....	24
3.8.1. La història.....	24
3.8.2. El treball i els horaris.....	27
3.8.3. El personal de vigilància.....	28
3.9. El camp de Gusen.....	29
4. D'Almenar a Mauthausen	
4.1. Josep Sanjuan Cucó.....	32
4.2. Joan Sarroca Bitrià.....	40
4.3. Pere Segué Boncompte.....	46
5. Almenarencs en la memòria	
5.3. Josep Agustí Subills i Jaume Casas Maull.....	51
5.4. Jaume Cristòfol Sancho.....	53
5.5. Fernando Cristòfol Rosicarda.....	55
6. Un clar exemple de supervivència: Josep Sancho Font.....	56
7. Conclusions	61
8. Annexos.....	63
9. Bibliografia	78

Agraïments

- ✚ El més sincer agraïment a la meva tutora, la senyora Josefina Serra pel seu interès i dedicació, ja que la seva ajuda ha estat fonamental per poder dur a terme el meu treball. Ella ha estat qui m'ha guiat per tal de que el treball tingués una estructura homogènia i compacta, ha estat flexible en totes les idees que li he exposat i m'ha resolt molts dubtes tant a l'hora de l'estructura com en el contingut del treball.
- ✚ A les famílies dels protagonistes del meu Treball de Recerca ja que han dedicat un temps a atendre'm i a recordar vivències dels seus pares, oncles o ells mateixos amb paciència i dedicació.
- ✚ També a en Josep Maria San Martín Boncompte, membre de l'Amical de Mauthausen d'Aragó, per l'ajuda en la meva recerca i per tota la informació que m'ha proporcionat.
- ✚ Seguidament a la meva família pel seu suport moral a l'hora de la realització del treball, per involucrar-s'hi i per la seva ajuda a resoldre algunes qüestions del treball.
- ✚ Finalment als meus amics i amigues, ja que han suportat totes les meves explicacions que feia sobre el treball i que em servien per desfer-me de la tensió i nervis que tenia.

1. Introducció

El principal objectiu del meu treball és fer reviure tots aquells almenarencs que durant tot aquest temps han estat només en la memòria de ben pocs com són els seus familiars o amics.

Al llarg de totes aquestes vivències veurem qui eren els nostres protagonistes, conèixer una mica la seva vida abans de l'exili, que els va portar aquesta fugida i com van arribar tant lluny de casa seva, deixant enrere tota una vida.

He decidit fer aquest treball ja que és important que la història d'aquests almenarencs quedi escrita i no només en la memòria de la família sinó que tothom que vulgui saber sobre el que van viure aquests habitants d'Almenar pugui accedir-hi.

Però, cal dir que, no ha estat una recerca fàcil ja que d'aquests almenarencs se'n sabia ben poca cosa. La família i l'Amical de Mauthausen han estat qui m'han proporcionat tota la informació desitjada tot i que en alguns casos en dificultats a l'hora d'adjuntar tota la informació.

2. Context històric

Per poder entendre com i perquè els nostres protagonistes van arribar als camps de concentració nazi, hem de saber com era la vida al seu país natal i que els va duu a marxar d'aquest.

3.1. Situació espanyola

La guerra civil espanyola es va desenvolupar entre el 17 de juliol de 1936 fins l'1 d'abril de 1939. Va ser un conflicte bèl·lic al qual es van enfrontar el govern de la Segona República espanyola, amb el suport d'organitzacions d'esquerreres, contra una part de l'exèrcit i organitzacions de dretes. És un fet rellevant en la nostra història, ja que a partir d'aquest fet, es van donar totes les contradiccions socials, polítiques i ideològiques que s'havien generat a la societat.

La fotografia va estar feta durant la Guerra Civil espanyola. Ens mostra la *Plaza Mayor* de Madrid protegida amb sacs de sorra per tal de que no s'ensorrés pels bombardejos que rebia la ciutat.

La guerra civil, s'entén perquè el cop d'estat no va triomfar arreu, sinó que mentre en algunes zones triomfava, en altres la resistència de la República va impedir-ho.

Espanya, per tant, va quedar dividida en dues zones totalment contràries:

- L'Espanya nacional, liderada pel general Franco, el qual va imposar un règim feixista. El seu principal objectiu era acabar amb el govern d'esquerres, amb el govern legítim i imposar un nou règim de dretes i conservador. El seu èxit es deu tant per la unitat de direcció política i militar que va demostrar, com per l'ajut decisiu de les potències feixistes internacionals, especialment de l'Alemanya de Hitler i de la Itàlia de Mussolini.
- L'Espanya republicana es mantenia fidel a les institucions de la República, estava dirigida per les organitzacions esquerranes, democràtiques i nacionalistes del Front Popular, que reprimien els sectors dretans.

La guerra civil espanyola no fou només una guerra local sinó que va tenir una gran transcendència internacional. L'època d'entreguerres a Europa hi havia tres grans tipus d'estats:

- Les democràcies liberals. És una forma de govern que consisteix en una democràcia representativa on els representats electes per a la presa de decisions polítiques que es troba subjecta al Estat de Dret i està moderada per una Constitució que protegeix els drets i les llibertats individuals i col·lectives on aquets drets solen estar protegits constitucionalment o mitjançant la llei.
- Les democràcies populars o comunisme. Aquest règim polític és d'expressió institucional anomenat estat socialista (molt desenvolupat en aquesta època). A diferència d'altres règims no liberals que també proclamen ser democràtics, el que volen aconseguir és una societat socialista amb les característiques peculiars de cada país respectat el internacionalisme proletari.

- El feixisme. És una ideologia i moviment polític que instaura un corporativisme estatal totalitari i una economia dirigista. En el terme intel·lectual imposa una submissió de la raó, la voluntat i l'acció. Conduïxen a la violència contra els enemics per tal de que la propaganda sigui més eficaç. El terme feixisme prové de l'italià *fascio* (Feix romà) i del llatí *fasc* (plural de *fascis*).

Espanya formava part d'aquesta lluita ideològica. Els nacionals intentaven impulsar el règim feixista, llavors, estava en plena expansió a Europa, els republicans pretenien mantenir el sistema democràtic liberal i els més radicals volien imposar el comunisme. Així que, els tres models polítics van ser protagonistes en la guerra espanyola per tant, no van dubtar a venir a lluitar a Espanya, uns defensant la democràcia o el feixisme; altres, simplement enviaven suport moral o ajut material o militars, mentre que d'altres van adoptar postures neutrals.

3.2 Situació a Catalunya

Durant la guerra civil espanyola es va mantenir la República amb el govern autònom de la Generalitat al capdavant.

La imatge ens mostra un grup de d'Esquerra Republicana de Catalunya i l'Estat Català que formen la Comuna Macià-Companys, en el front d'Aragó al 1936.

El 19 de juliol de 1936, a Barcelona, va tenir lloc l'aixecament militar però la sublevació va fracassar degut a la resistència de la Generalitat i de les milícies populars (CNT-FAI).

Aquestes, van crear el Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya el 21 de juliol del mateix any. Durant uns mesos el poder estava en mans d'aquest Comitè, l'acció del qual va desbordar les institucions republicanes.

A Catalunya, es va produir una divisió entre anarquistes de la CNT-FAI i trotskistes del POUM, partidaris de la revolució, i la resta (ERC, PSUC, UGT i Estat Català) eren partidaris de prioritzar la guerra, la qual va esclatar al 1937 a la capital de Catalunya, Barcelona.

Catalunya, a més de ser atacada pels nacionals, també va patir els bombardeigs per part de l'aviació italiana. A més va ser refugi d'altres indrets de l'Estat, que escapaven, dels atacs dels nacionals, per l'escassetat d'aliments i la repressió

que sofrien de la FAI i més tard, un cop acabada la guerra civil, sofrien la repressió per part de la Falange.

Pel que fa a les operacions bèl·liques, es sap, que molts catalans van actuar al front d'Aragó, enquadrats en les columnes de l'Exèrcit Popular i ajudats per les Brigades Internacionals. L'Exèrcit Popular de la República va participar a la coneguda *batalla de l'Ebre*. La pèrdua de la batalla donà pas a l'ocupació de Catalunya per part de les tropes franquistes (desembre 1938-febrer 1939).

Des d'aquest moment, la guerra s'havia perdut i les conseqüències serien dramàtiques per tot el poble català. Milers d'ells emprengueren un llarg camí cap a l'exili. Els països escollits eren França, Argentina, Mèxic, Cuba, etcètera. Però molts no pogueren marxar i foren detinguts, executats o empresonats.

A la fi de la guerra, Catalunya perdria tot allò que tant li havia costat aconseguir. Franco havia abolit l'Estatut d'Autonomia del 1932 l'abril de 1938. La Generalitat i tota la seva obra fou abolida. La democràcia es va substituir a una dura dictadura presidida pels guanyadors de la guerra.

Quedaven per davant molts anys de foscor per a Catalunya. Tot i que cal dir que al final de la dictadura, va contrastar amb l'obertura econòmica, cosa que va permetre a Catalunya, com la resta de l'Estat, pogués desenvolupar un gran creixement econòmic, un cop superades les difícils condicions de vida de la llarga postguerra. Per tant, podem dir, que, a nivell econòmic, Catalunya va rebre una de les millors fases d'expansió econòmica. L'industrialització dels anys seixanta va anar acompanyada per l'arribada massiva d'immigrants d'altres comunitats de l'Estat. Aquest desenvolupament va significar l'accés a la societat de consum.

No seria fins passada la mort del dictador, al 1977, quan Catalunya recuperaria la Generalitat i les seves institucions d'autogovern. El govern autònom, la llibertat, els drets, el pluralisme polític, etcètera. no tenien cabuda en la "nueva España" que van imposar els franquistes.

3.3 El franquisme

Entre 1939 i 1975, a Espanya, es va imposar un règim dictatorial de caire feixista pel general Francisco Franco, vencedor de la Guerra Civil. Aquest règim, ja funcionava en l'anomenada "zona nacional" i durant la guerra va estendre's per tot l'Estat espanyol a partir de 1939. Aquest règim franquista s'assentava sobre un exèrcit vencedor i era recolzat pels grans terratinents, l'oligarquia industrial i financera i per la major part del clergat catòlic. El nou Estat de Franco es caracteritzà per ser: totalitari, catòlic, nacional-sindicalista, anticomunista i antiliberal.

En la considerada primera etapa del règim, 1939-1951, són definits com d'autarquia econòmica i d'aïllament internacional. El franquisme procura superar la difícil postguerra tancant-se en si mateix, ja que rep un rebuig per part dels altres països. En aquesta etapa comença una intensa repressió política i cultural amb l'objectiu d'eliminar qualsevol signe de manifestació democràtica i d'oposició als principis ideològics franquistes.

El segon període, 1951-1959, Espanya es trobava, encara, en plena postguerra. La nova conjuntura internacional permet que el règim sigui reconegut internacionalment; a canvi, es veu obligat a anar liberalitzant poc a poc la seva economia. Tot i que el canvi econòmic no va acompanyat d'una liberalització política autèntica.

En el tercer període, 1959-1973, són els anys considerats, com els millors anys en l'economia espanyola, ja que hi va haver un desenvolupament econòmic notable, però alhora desequilibrat, tenint un fort impacte demogràfic i social. També, va ser degut a tots aquells aturats del nostre país marxaven cap a Europa per poder treballar i això feia que a Espanya, toques més riquesa per cap a més de rebre diners dels immigrants. Tot i això, l'expansió econòmica tampoc serveix per canviar l'estructura política que segueix amb la mateixa ideologia que es va forjar.

I en la quarta i última etapa, 1973-1975, són els últims anys de franquisme a Espanya, també són considerats els anys de crisi, tan política com econòmica, s'hi suma l'estat de salut del dictador i això fa caure definitivament el règim franquista. La mort de Francisco Franco al novembre de 1975, obria camí a una monarquia parlamentària.

Dos nens petits fent al·lusió a una placa en la qual hi diu: Franco, Caudillo de Dios y de la Patria. El primer vencedor en el mundo del bolchevismo en los campos de batalla.

Durant tota aquesta època, l'oposició al règim es va anar encarregant d'anar afeblint el règim. Les forces polítiques i sindicals clandestines, juntament amb l'acció de diversos col·lectius de la societat democràtica espanyola, van anar afeblint la base social del règim i van ser una peça clau en el procés de transició de la dictadura a la democràcia.

3.4. El franquisme a Catalunya

Entre 1939 i 1975, Catalunya va viure sota la dictadura franquista. Van ser uns anys molt difícils per la societat catalana. La dictadura va imposar un tipus d'estat autoritari, el qual va anul·lar les institucions d'autogovern catalanes, va reprimir la llengua i la cultura i qualsevol manifestació d'identitat nacional catalana. Per a Catalunya, a nivell polític, el franquisme representa la més absoluta negació de la més mínima aspiració d'autogovern.

Repressió franquista en vers la vaga de tramvies a Barcelona.

D'altra banda, l'immobilisme polític que va caracteritzar la trajectòria del règim, va contrastar amb l'obertura econòmica, cosa que va permetre que Catalunya, com la resta de l'Estat espanyol, pogués viure els millors anys de creixement econòmic, un cop superades les difícils condicions de vida de la llarguíssima postguerra. Per tant, a nivell econòmic, el franquisme va coincidir en una de les millors fases d'expansió econòmica, tot i patint una dura dictadura. La industrialització dels anys seixanta va anar acompanyada de l'arribada massiva d'immigrants d'altres contrades de l'Estat, que van omplir les ciutats per tal de treballar en aquesta indústria, tot i que sovint vivien en condicions poc adequades. Aquest desenvolupament econòmic va significar també l'accés a la societat de consum.

Finalment, la història de Catalunya durant el franquisme és la història de dos mons que conviuen en diferents condicions.

D'una banda, el món del poder, el de les "autoridades competentes", pintat del blau dels falangistes, o del gris de la policia del règim, el de les prohibicions, el de la persecució, de la censura, les multes, dels calabossos, el del "hable en cristiano", el que es veia en els "No-Do" en començar les sessions de cinema, el que se sentia en els "telediarios" de Televisio Espanyola i una llarga llista de prohibicions, ordres i repressió, un món tancat, inflexible i immòbil, on les veus eren callades per l'amenaça, per la por a la detenció, la tortura, l'empresonament o la mort. Era el món del silenci i obediència, el món dels vencedors de la guerra. I Catalunya havia perdut la guerra.

Juntament amb aquest món, present en el dia a dia, cal destacar-ne un altre, que es desenvolupava paral·lelament, amb gosadia - per l'evident perill que es corria - i il·lusió alhora: el de les protestes contra el règim, amb les manifestacions, que sempre acabaven amb corredisses davant les porres dels grisos, i les campanyes, el dels actes d'afirmació catalanista, el de la lluita clandestina de les forces polítiques i sindicals, el de l'acció dels obrers, estudiants, intel·lectuals, sectors catòlics... el món de la resistència, en definitiva. El món que a vegades no li

donava la gana de callar i deia no. El món que, tot i les dificultats, va aconseguir que el català seguís parlant-se, que es pogués llegir i cantar en català, que es pogués somiar en un món més obert, com el que hi havia a l'altra banda dels Pirineus.

La tasca que es va fer en tots els nivells va ser fonamental per a que, un cop tombada l'estaca, i alliberats, Catalunya seguís dempeus i, en un marc menys hostil i més permissiu, recuperés el que tenia abans de l'arribada d'aquella gent "que trucava de matinada".

Aquesta resistència va tenir un paper bàsic per acabar aconseguint el restabliment de la democràcia i la recuperació de les llibertats i de l'autogovern. La transició portarà de nou la democràcia. Però el camí a fer encara era llarg. Encara és llarg...

Arribada de la democràcia a Catalunya i a tota Espanya.

3.5. El nazisme

El nazisme o nacionalsocialisme és la ideologia i pràctiques del Partit Nazi de Adolf Hitler i les polítiques adoptades pel govern de l'alemanya nazi des de 1933 al 1945 i en el període del Tercer Reich. El nom original del partit era *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP)*, traduït, *Partit Nacional Socialista dels Treballadors Alemanys*. El nacionalisme alemany estava estrictament lligat amb el feixisme, per les seves consideracions racistes o antisemites i per la seva radicalitat i violenta del partit. També cal destacar la seva oposició al parlamentarisme, al nacionalisme ètnic, al liberalisme social, polític i econòmic, l'anticomunisme, o l'eugenèsia de "vida no mereixedora de vida" que va culminar el l'Holocaust.

L'esvàstica no és d'origen alemany sinó hindú i aquest símbol significa benestar, fortuna, èxit, sort, prosperitat... per això va ser escollida per simbolitzar al nazisme alemany.

El ministre de propaganda Joseph Goebbels, fou el primer en utilitzar el terme *nazi*, per referir-se als membres del *Partit Nacionalsocialista dels Treballadors Alemanys*, durant els seus discursos. Per tant, la paraula nazi es començà a utilitzar amb tot el que es relacionava amb el règim i la ideologia nacionalsocialista.

El discurs nazi que s'emetia era el desig de l'espai vital (*Lebensraum*) per la raça ària al mateix temps de la desaparició dels individus, grups i ètnies considerades

indesitjables al Tercer Reich, que es va culminar amb la creació de camps de concentració i camps d'extermini.

3.5.1 Història

La ideologia nazi apareix a Alemanya als anys 30, just quan a les dures condicions de pau que se li havien imposat després de la Primera Guerra Mundial, s'hi sumen el Crack del 1929 i la Gran Depressió, en aspectes econòmics. Al gener de 1933, Hitler es nomena primer ministre d'Alemanya per Paul von Hindenburg, gràcies a la seva victòria electoral i al suport d'altres partits polítics alemanys. A la mort del President de la República, Paul von Hindenburg, el 2 d'agost de 1934, Hitler va unificar els càrrecs de Cancellier amb el de President.

Alemanya, entengué que la derrota en la Primera Guerra Mundial havia estat humiliant. El Tractat de Versalles havia estat força dur amb els alemanys, a més, el país havia quedat arrasat i la seva economia estava força enfonsada. La nova República de Weimar, organitzada com un règim democràtic liberal, va haver de fer front a aquesta situació amb no massa èxit. En aquest moment, apareixen els nazis a Alemanya. L'any 1921, el partit que havia creat Drexler, es substituït per el NSDAP per intentar assolir el poder, sota la direcció de Hitler. Aquest ho intenta amb un cop d'estat (putsch de Munic), però va fracassar.

Fins al 1924 Alemanya no nota la recuperació econòmica (amb l'ajut del Pla Dawes) però la crisi econòmica de 1919 va fer reactivar l'oposició i els nazis van anar guanyant adeptes entre una població abocada a l'atur i la misèria. Gent de diversa extracció social va anar combregant amb els missatges dels nazis, que prometien a tothom solucions de la crisi.

La progressió electoral va fer que el president de la República de Hindenburg nomenés Hitler canceller al gener de 1933. Pocs dies després, i aprofitant l'incendi del Reichstag, del que es va acusar falsament als comunistes, Hitler convertí la República en un estat totalitari. Suprimí les llibertats, va prohibir els

partits polítics i sindicats i va implantar un règim dictatorial imposant els principis de la doctrina nazi. A la mort de Hidenburg va assumir tots els poders i es convertir amb el "Führer".

Fotografia que ens mostra una marxa, on al capdavant hi apareix Adolf Hitler.

El nazisme va tenir un fort component racista i antisemita, a diferència del feixisme. Els jueus, eren acusats de ser els culpables de tots els mals que havia patit el país i foren convertits en els primers enemics. Així doncs s'inicià la seva persecució i intent d'exterminar-los com a poble. I d'això, en foren testimonis els camps de concentració repartits per tot el Tercer Reich.

Durant la Segona Guerra Mundial, Alemanya va dominar bona part d'Europa, per tant, el domini nazi s'escampava ràpidament i trobant, al seu camí, tant col·laboracionistes com opositors.

Però de les victòries van arribar les derrotes i l'Alemanya de Hitler fou vençuda pels aliats al maig de 1945. Hitler, no suportava l'idea de ser arrestat per aquelles que el van derrotar militarment i va preferir suïcidar-se. Amb la seva mort acabava el nazisme de l'època.

3.5.2 Característiques

Algunes de les característiques principals del nazisme eren:

- ✚ Primacia de l'Estat sobre l'individu i sobre qualsevol altre entitat.
- ✚ Una gran creença en el racisme i la seva aplicació pràctica en forma d'exclusió, eugenèsia, segregació racial i violència: la raça nòrdica alemanya era la considerada la "raça ària", mentre que la resta formava part de "races inferiors", amb els jueus rebent la pitjor consideració. El no mestissatge i la consideració diferencial envers les altres races en constituïen els trets ideològics bàsics (sorprenentment hi hagué forces polítiques musulmanes que durant la Segona Guerra Mundial van donar suport al partit de Hitler).
- ✚ Exaltació de la figura del *Führer*.
- ✚ Defensa de l'imperialisme: Alemanya tenia el dret a envair els territoris que creia seus.
- ✚ Militarisme i violència. Com en d'altres ideologies totalitàries, la violència i la guerra eren exaltades.

Pel que fa a la violència, era la norma de funcionament: es van crear uns cossos especials de policia com la Gestapo, les SS (amb Himmler al cap davant), les Sturmabteilung, etcètera, que es dedicaven a perseguir tots aquells que s'atreuissin a actuar contra el règim o a expressar la seva oposició a Hitler. D'altra banda, el control de la informació i del pensament constitueix una altra característica de l'Estat nacionalsocialista; això s'aconseguia mitjançant el control de la premsa i dels serveis de comunicació.

Signes identificadors dels diferents cossos de seguretat, d'esquerra a dreta: les SS, la Gestapo i les Sturmabteilung.

3.5.3 Adolf Hitler, el guia del nazisme

Adolf Hitler va néixer a Braunau am Inn el 20 d'abril de 1889 i morí el 30 d'abril de 1945 a Berlín. D'origen austríac, fou polític i el principal ideòleg del nacionalsocialisme. Líder del Partit Nacional Socialista dels Treballadors Almenys, desenvolupa la seva ideologia en el llibre *Mein Kampf*. En aquest trobem les bases ideològiques de la discriminació racial, i el concepte de puresa de raça, l'obsessió en contra del poble

jueu, que provocà l'Holocaust; però aquest racisme també incloïa a altres grups ètnics com gitanos, eslaus, negres i aquelles persones que no eren considerades àries. (Dintre del grup dels no aris s'hi van incloure persones amb deficiències físiques o psíquiques, homosexuals, o d'ideologies no afins al règim com ara: anarquistes, comunistes, intel·lectuals, bohemis i artistes, testimonis de Jehovà, etc.)

Esdevingué escollit democràticament, Cancellier del Tercer Reich, però poc a poc anà eliminant els mecanismes de separació de poders dins de l'estat alemany aglutinant-los en la seva persona i esdevenint un dels dictadors més poderosos del segle XX.

El curs de la guerra, era favorable a l'estat alemany durant els primers anys, fins que arribà una derrota inexorable que conduí al dictador alemany a suïcidar-se el 30 d'abril de 1945, molt poc abans de que les tropes soviètiques arribessin al búnquer on s'allotjaven les restes del govern alemany a Berlín.

3.5.4 El Neonazisme

El neonazisme és un nom genèric que es fa servir per referir-se al seguit de moviments polítics d'extrema dreta posteriors a la Segona Guerra Mundial, que tenen com a objectiu reactivar els principis de nacionalsocialisme. Aquest conjunt de grups vol inspirar-se en el pensament dels antics dirigents alemanys i agrupa diverses organitzacions feixistes que es beneficien de la llibertat d'expressió i llibertat de premsa d'algunes democràcies occidentals, que abominen.

Tot i que en alguns països se'n permet l'existència, entre ells l'Alemanya actual, hi ha lleis estrictes en contra del nacionalsocialisme, del qual la seva pràctica és considerada un delictes, així com en contra d'una de les seves posicions ideològiques comunes, la negació de l'Holocaust. Un bon nombre d'aquests grups, però, rebutgen ser catalogats com a nacionalsocialistes i decideixen fer servir d'altres noms, per evitar problemes legals o bé per aconseguir reconeixement.

Creu celta utilitzada, sovint, pels neonazis.

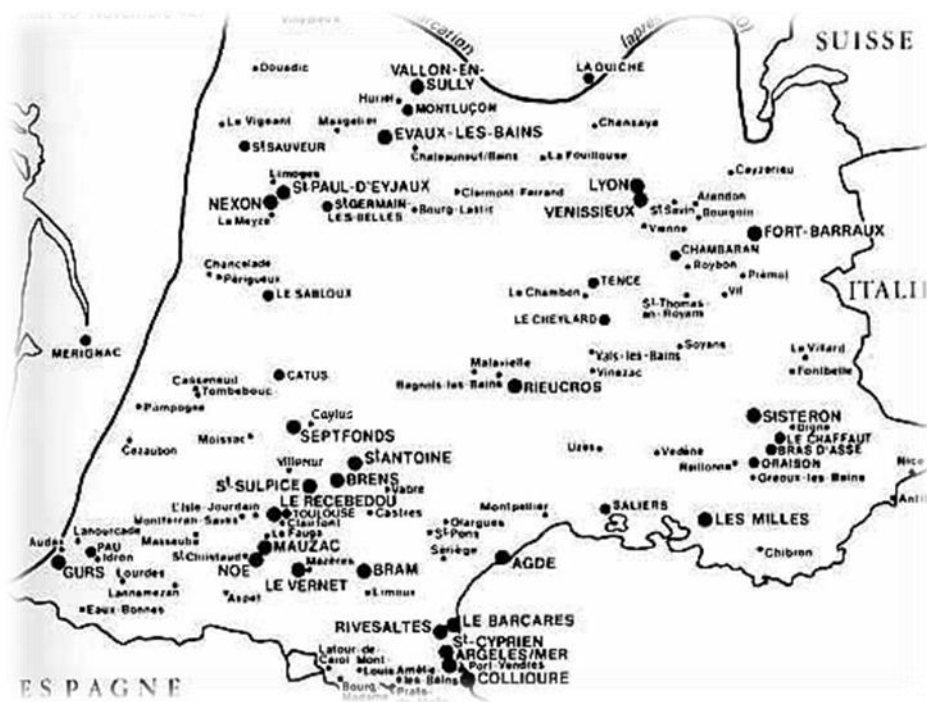
3.6 Els camps de França

Uns mesos abans de que la Guerra Civil acabés va començar l'exili del poble espanyol i català. Sabem que entre el 28 de gener i el 12 de febrer de 1939 van creuar la frontera francesa entre 440.000 i 480.000 persones, entre les quals més 150.000 eren catalanes. La frontera es creuava per les quatre carreteres que comuniquen amb França per la part oriental dels Pirineus (Cerbere, Perthus, Coll d'Ares i la Guingueta d'Ix).

La imatge ens mostra la fugida dels habitants espanyols i catalans a l'amenaça feixista als seus pobles o ciutats.

El pas de la frontera era extremadament dur, amb un dels hiverns més llargs i freds del segle. L'arribada a la frontera suposà que l'exèrcit francès prengués les poques coses de valor que els exiliats van aconseguir emportar-se de la seva terra i un cop requisades totes les pertinences dones i nens van ser separats dels seus homes.

El mapa ens mostra l'extensió de camps de concentració per tota França. Cal observar la gran concentració dels camps a la proximitat de la frontera francesa.

L'estat francès no estava preparat per aquella allau humana i això va dur a la improvisació de camps de concentració. Els primers camps que van acollir la majoria exiliats foren els d'Argelers, Sant Cyprien i Bacarès. Als quals, els exiliats havien d'ajudar-se entre ells ja que no rebien cap tipus d'ajuda externa. Sabem que els exiliats vivien sota cabanes de palla i trossos de fusta. L'aigua potable era inexistent, aquesta la treien dels forats que cavaven a l'arena.

Un cop acabada la Guerra Civil i l'arribada de Franco al poder, el govern francès va arribar als camps de concentració el missatge de Francisco Franco: garantint immunitat per tots aquells delictes lliures de sang, cosa que va fer que molts exiliats es plantejessin el retorn. Molts ho van fer i van pagar-ho amb la seva vida, ja que tots van ser interrogats i molts homes detinguts amb penes de mort i de presó als que no van ser afusellats.

3.7 Complex nazi de Mauthausen-Gusen

Em centro en el camp de concentració de Mauthausen-Gusen ja que fou el que albergar la majoria de deportats del Països Catalans i en concret els nostres protagonistes. Probablement va ser el primer camp de concentració nazi que funcionà com a camp d'extermini des del començament de la Segona Guerra Mundial. Va ser el camp de concentració més important d'Àustria, tant per les seves dimensions com per el nombre de presoners que va albergar i alhora exterminar.

Vista aèria del camp de concentració de Mauthausen. S'hi poden veure els barracons, les dependències i la pedrera.

En aquest camp, s'hi concentraven i s'exterminaren militants polítics, homosexuals, resistents russos, polonesos, dones, a més d'italians, espanyols, anglesos, hongaresos, gitanos i, sobretot, jueus.

Els republicans espanyols, portaven el triangle blau dels apàtrides i presenciaren l'extermini dels gitanos i jueus a més dels seus propis amics i companys. Tot i això, les condicions de treball i higièniques del camp eren suficients per morir. Molts republicans van passar per la pedrera de Mauthausen, però aviat, aquests ocuparen llocs de treball on el tracte era una mica més suau.

3.8 El camp de Mauthausen

3.8.1 La història

Unes poques setmanes després de l'ocupació d'Àustria per les tropes alemanyes importants oficials de les SS i la policia (Himmler i Pohl) visitaren les canteres de Mauthausen i les trobaren adequades per la creació d'un camp de concentració. Entre el set i el vuit d'agost de 1938, els presoners del camp de concentració de Dachau, van ser enviats al poble de Mauthausen, prop de Linz per la construcció d'aquest camp. Es va triar aquesta zona per la seva proximitat a la xarxa de transport, perquè era una zona escassament poblada i per la possessió de la cantera de "Wiener Graben". Aquest camp era controlat per l'Estat tot i que va ser fundat per una companyia privada dirigida per Oswald Pohl, oficial d'alt rang de les SS i propietari de diverses pedreres. Un any després, la mateixa companyia ordenà construir el primer camp a Gusen.

Fotografia captada al juny de 1942, mentre Himmler i altres importants líders de la SS passejaven per la pedrera de Mauthausen.

Mauthausen, era considerat el camp central, el camp mare (*Mutterlager*: camp mare), en la terminologia de les SS). 49 camps auxiliars, alguns permanents i altres d'unes poques setmanes de durada, depenien de l'administració del camp de Mauthausen. Es calcula que des de la seva obertura (8 d'agost de 1938) fins la seva alliberació (5 de maig 1945) van estar internades 206.000 persones d'ambdós sexes. La majoria d'aquestes persones eren classificades pels nazis com *elements antisocials* per això estaven en presó preventiva per la seva condició religiosa, per la seva raça o activitat política fins el vuit de maig de 1939, quan es converteix en un camp de treball i posteriorment d'extermini. Molts presoners foren gasejats en cambres, afusellats i en vehicles condicionats per a la mort, afusellats; però, també n'hi va haver que van morir pel treball esgotador que els obligava a fer les SS i els kappos.

A partir de 1943, dins del camp, es van formar organitzacions clandestines de solidaritat a nivell nacional, i probablement tots els grups nacionals de presos contaven amb un gran nombre de membres tant en el camp central com en camps auxiliars.

Un grup de presos comunistes constituí una organització internacional a la primavera de 1944, format per presos clandestins. Més tard, va ser el torn dels republicans espanyols (aproximadament al 1945, però podia haver estat abans) organitzaren una formació militar armada.

Tots els membres de les SS sense cap excepció, van abandonar el camp entre el 3 i el 5 de maig de 1945, tant en el camp central com en els altres 11 camps situats a Àustria. La vigilància dels presos va quedar confiada als membres de les brigades contra incendis de la policia de Viena. Així doncs, uns 81.000 presos internats als camps de concentració van ser alliberats per les tropes dels Estats Units d'Amèrica.

La imatge ens mostra el camp de concentració de Mauthausen, la imatge va ser feta després de l'alliberació del camp.

3.8.2 Treball i horaris

Fins al 1939 la majoria dels presos treballaven en la construcció del camp de concentració i l'allotjament de les SS. A partir de 1943 es va convertir en un camp de treball, tant en la pedrera com en la indústria d'armament. A l'estiu, els presos es despertaven a les 4.45 i a les 5.15 tenia lloc la revista i el retrobament de 6 a 12 treballaven i de 12 a 13 era l'hora de dinar, de la revista, retrobament d'aquells grups que treballaven en un recinte diferent, etcètera. Des de l'una fins les set seguia el treball, seguidament, es passava, per tercera vegada, la revista i es repartia el sopar. Els diumenges solament treballaven aquells que estaven en la indústria d'armament i els castigats.

A l'hivern, els presoners despertaven a les 5.15 i el seu treball depenia de les hores de sol que hi havia. A les fàbriques d'armament la jornada laboral era d'onze hores. Cal dir que rebien molt poc menjar i en molt mal estat.

La pedrera de Mauthausen era utilitzada per la construcció del mateix camp, a més del de Gusen i també, per l'empedrament dels carrers de Viena.

Presos treballant a la pedrera *Weiner Graben*, al 1941. La fotografia va ser feta per les SS.

Aquells qui només tenien oficis manuals o administratius posseïen més opcions de sobreviure, ja que se'ls enviava a les fàbriques o oficines on es podien protegir del fred i gaudien d'unes millors condicions de treball.

3.8.3 El personal de vigilància

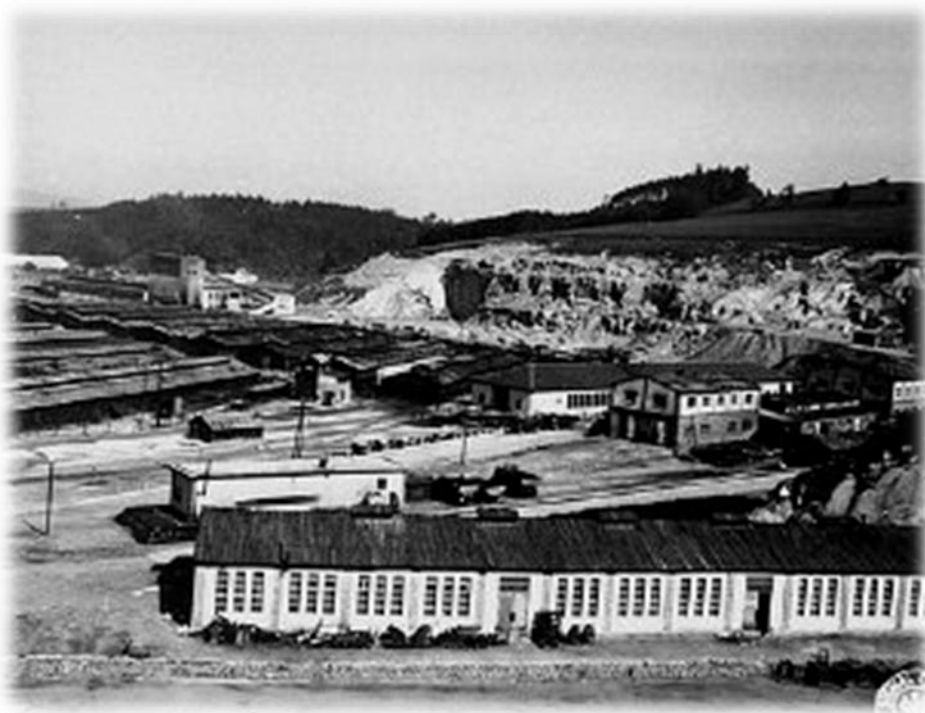
El personal de vigilància de Mauthausen i dels corresponents camps auxiliars estava integrat principalment pels membres de la SS, amb alguns efectius totals que oscil·laven entre 6000 i 9000 homes de les SS (*Schutzstaffel* o quadrilles de autodefensa, abreviatura empleada per designar determinades unitats especials del partit nacionalsocialista alemany). Els membres de les SS actuaven inicialment com piquets de protecció de les assemblees del partit nacionalsocialista alemany, i dels líders del Partit. Més tard s'assignà a les SS la vigilància dels camps de concentració, finalment van ser (suprimir també) mobilitzades per accions bèl·liques, formant unitats militars pròpies destinades a operacions d'extermini de jueus i eslaus.(Mentre que per a missions de la policia política secreta es creà la GESTAPO). Qui es posava l'uniforme de les SS es consagrava al crim.

En la fotografia apareixen presoners picant pedra i uns quants dirigents de les SS controlant i vigilants que els presoners facin la feina manada.

3.9. El camp de Gusen

Al 1939, el camp de Mauthausen, ja estava saturat de presoners en poc més d'un any havia crescut de 1080 presoners a 3000. Per això, es va decidir construir un altre camp a uns 4,5 kilòmetres de distància, el de Gusen. En aquest camp hi van estar alguns presoners de Mauthausen i d'altres camps nazis, com el de Dachau i Sachsenhausen, arribats el dia 25 de maig de 1939.

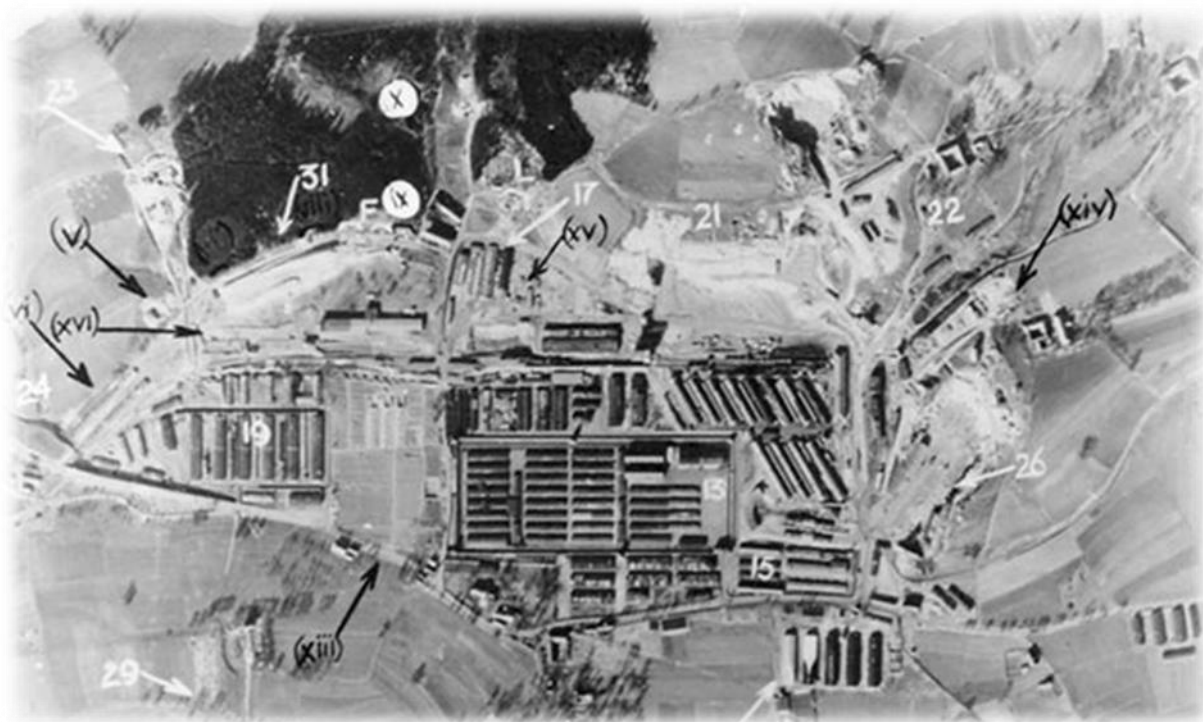

El subcamp de Gusen. La imatge va ser feta al maig de 1945, just després de la seva alliberació.

Igual que el proper Mauthausen, el camp de Gusen utilitzava als presoners com a esclaus en les pedreres de granit, però també els llogava a diversos negocis locals. A l'octubre de 1941, algunes barracons van ser separades del subcamp de Gusen amb filferro d'arç i es van convertir en un *Camp de Treball de Presoners de Guerra*. Aquest camp albergava un gran nombre de presoners de guerra, la major part oficials soviètics. L'any 1942, la capacitat de producció de Mauthausen i Gusen havia arribat al seu límit. Gusen va ser ampliat per incloure al dipòsit central de les SS, en el qual nombrosos béns robats dels territoris ocupats eren

emmagatzemats i després enviats a Alemanya. Les pedreres i negocis locals necessitaven constantment més mà d'obra mentre més i més alemanys s'allistaven a la Wehrmacht.

Al març de 1944, l'antic dipòsit de les SS va ser convertit en un nou subcamp, anomenat Gusen II. Fins al final de la guerra el dipòsit va ser un camp de concentració improvisat. El camp tenia de 12.000 a 17.000 presos, privats de les necessitats més bàsiques. Al desembre de 1944, es va posar en funcionament una altra part de Gusen en la propera Lungitz. En aquest lloc, parts d'una infraestructura d'una fàbrica van ser convertides en un tercer, Gusen III. L'augment del nombre de subcamps no podia absorbir al nombre de presos, que va portar a la superpoblació en tots els barracons de tots els subcamps de Mauthausen-Gusen. De finals de 1940 a 1944, el nombre de presos per llit va ascendir de 2 a 4.

Fotografia aèria dels camps de concentració de Gusen I i Gusen II, juntament amb el complex industrial i de les pedreres. La imatge va ser presa pels Estats Units, en el dia de l'alliberació del camp, el 5 de maig de 1945.

El Camp d'extermini de Gusen formava part del complex nazi de Mauthausen, a Àustria. En aquests s'hi trobaven la majoria dels republicans dels Països Catalans i espanyols.

El camp va ser construït pels mateixos presoners entre el 1939 i el 1940, any en què entrà en funcionament. Els primers deportats foren opositors alemanys i austríacs, als quals seguiren intel·lectuals polonesos i deportats soviètics (tots dos tipus considerats esclaus i per tant candidats a l'extermini). També a partir de 1941 començaren a arribar al camp grans quantitats de catalans junt amb republicans d'altres punts de l'Estat Espanyol i membres de la resistència francesa. Cal dir que la funció principal del camp de Gusen era l'extermini a partir de cambres de gas i forns crematoris i no l'empresonament dels deportats.

La imatge ens mostra tal com eren els forns crematoris als quals morien milers de presoners deportats, jueus, gitanos, entre d'altres.

4. D'Almenar a Mauthausen

4.1. Josep Sanjuan Cucó

Josep Sanjuan Cucó va néixer a Almenar el dia vuit de novembre de 1911, l'any en el qual es fundà la Confederació Nacional de Treballadors (CNT).

En Josep, fill d'Antonio i Josefa, com molts nens en aquesta època, no va tenir l'oportunitat d'anar a l'escola. De petit col·laborà en les tasques habituals de casa seva, fins que va tenir la suficient edat per treballar i contribuir a l'economia familiar. De molt jove, començà a treballar de manobre en petites feines esporàdiques.

De les moltes obres en les quals va treballar, avui en dia tenim la sort de poder veure i gaudir-ne una, el "Col·legi Clemència Verdiell" d'Almenar¹.

Acabada l'any 1935, quan en Josep tenia 23 anys. L'escola, va ser dissenyada per l'arquitecte Joaquim Porqueres.

1. Durant la República espanyola, una tasca important del govern de la Generalitat fou la construcció d'escoles d'educació primària arreu del territori. L'escola d'Almenar n'és un clar testimoni, i malgrat els afegitons podem observar-hi la filosofia constructiva que inspirava la voluntat modernitzadora del país.

En la imatge podem observar el col·legi Clemència Berdiell d'Almenar poc després d'haver-lo acabat, ja que som conscients de la llunyania del poble amb l'escola.

La vida transcorria amb normalitat al petit poble d'Almenar, quan Francisca Vilagrassa entra en la vida d'en Josep. Ella, era una noia de 16 anys provinent de Buenos Aires, Argentina, que un cop instal·lada al poble, treballà a la fàbrica de fil d'Alfarràs. Poc després de que en Josep i la Francisca establissin amistat, es van casar² a l'església d'Almenar i es van a viure traslladar al carrer Mart número 15.

El matrimoni tingué un filla, la Càndida Sanjuan Vilagrassa³ el dia 26 de maig de 1936, uns mesos abans del inici de la Guerra Civil Espanyola.

L'any 36 esclatà la Guerra Civil, en Josep té 25 anys, i tota una vida per endavant. Però també té l'edat força adient per ser reclutat per l'exèrcit. Per convicció o per geografia en Josep es va trobar defensant el bàndol republicà, i això marcarà el seu destí final.

2. Vegeu Annex Josep Sanjuan Cucó: Imatge del Casament

3. Candida Sanjuan Vilagrassa, té actualment 74 Anys. Els seus comentaris i explicacions m'han servit per confeccionar part del relat de la vida d'en Josep.

Passen els anys i els republicans van perdent en tots els fronts. Lleida va ser ocupada pels franquistes, el tres d'abril de 1938. Encara no s'havia acabat la guerra, però Catalunya havia patit molts bombardejos per part dels franquistes i cada vegada es sentien més amenaçats per aquests. Però fins que no es van començar a notar tots els canvis en la forma de governar, en Josep no van iniciar la fugida cap a França.

El viatge d'en Josep i d'altres almenarencs, comença al final de la Guerra Civil. Els republicans eren perseguits i per tant, estaven en perill. Però en Josep no sabia que aquell camió de soldats que el portaria a Fraga⁴ seria la primera parada del seu llarg viatge.

Al Baix Cinca, en Josep es va haver d'aturar, com ell, molts altres, ja que aquell camió els portava al centre d'Espanya, allí on el règim era encara més fort i rigorós. A Fraga, hi van arribar el dia 26 de maig de 1940⁵, ho sabem, gràcies a la carta que en Josep va enviar a la Francesca i a la Càndida.

La carta anava dirigida a la seva filla Càndida, on li expressava el seu desig de tornar a veure a la seva filla i felicitar-la pel seu quart aniversari ja que només l'havia pogut veure el dia del seu naixement. La Francesca i la Càndida van emprendre el camí cap a Fraga per fer-li arribar una fotografia de la Càndida⁶. Els 25 quilòmetres que separen Almenar de Fraga els van recórrer amb un camió de l'exèrcit. Però la dona i la filla no van arribar a temps, aquella matinada en Josep havia seguit el seu camí cap a l'exili. Un dels records que la Càndida guarda és la carta que el seu pare li va enviar⁷.

-
4. Fraga, durant la Guerra Civil, el govern estava sota el comitè de la CNT-FAI, que es va imposar al règim del comunisme llibertari fins que el 28 de març de 1938, va estar ocupada pels franquistes.
 5. Cal dir que aquesta data no concorda amb tot l'escrit, ja que no pot ser que el dia 26 de maig de 1940 sigui a Fraga i el 13 de gener del mateix any a Estrasburg, però en el primer cas tenim una carta que ho demostra i en el segon no tenim cap document que ens ho certifiqui.
 6. Vegeu Annex Josep Sanjuan Cucó: Imatge Càndida Sanjuan Vilagrassa
 7. Vegeu Annex Josep Sanjuan Cucó: Carta

Les següents notícies que tenim d'en Josep el situen a Estrasburg. Després de fer, aproximadament, 1297 quilòmetres el tretze de gener de 1940⁷, va arribar al camp de Stalag VD d'Estrasburg.

L'Stalag en qual va estar en Josep era el V-D, és a dir, era el quart camp (D), del Districte militar cinquè (V) situat a Estrasburg, al nord-est de França. Aquests camps eren de presoners de guerra, no eren camps de deportació. Stalag era sinònim de *Stamm Lager* és a dir *Camp Base*. En l'Stalag V-D s'allotjaven als presoners en coberts de exposició i a partir d'aquí els classificaven per nacionalitats, realitzant controls estrictes i interrogatoris individuals per enviar-los a treballar a les mines o a les fàbriques d'armes, entre d'altres destins, com a mà d'obra barata. Molts d'aquests presoners que van ingressar en aquest camp, varen ser deportats als camps d'extermini nazis, com el nostre protagonista. La vida en aquests camps no era fàcil, era una lluita contínua per la supervivència per la manca d'aliments i per les males condicions de vida de que disposaven.

En aquest camp, en Josep, revé el número de matrícula 2743. En Josep no tenia moltes alternatives. Una d'elles era tornar a Catalunya, ja que els vigilants del camp ho repetien dia i nit, però ells no podien tornar ja que si ho feien els esperava la presó, batallons de treball o fins i tot l'execució. Els dies passaven i veien que les coses no milloraven sinó tot el contrari. Amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial i l'ocupació dels alemanys a França les esperances van desaparèixer per complet. Molts dirigents republicans van poder escapar i fugir cap a altres zones però en Josep no va tenir aquesta oportunitat i els alemanys el van capturar.

Va viatjar cap al camp de Mauthausen, situat al nord d'Àustria el dia disset de febrer de 1941. Va ser traslladat en aquest camp en un comboi en el qual hi viatjaven 867 presoners més.

Mauthausen, va ser construït el juliol de 1938 aproximadament, tres anys abans de que arribés en Josep. La gran construcció del camp fou obra dels espanyols. L'any 38, no hi havia espanyols. Però a partir de la invasió de França pels nazis

van començar a arribar-hi els exiliats espanyols, és a les hores que comencen les grans obres. El camp s'anirà ampliant amb els anys.

Un cop arribat en aquest camp va rebre la identificació perquè els nazis sabessin que era un republicà espanyol (el braçalet amb el triangle blau i una **S** al centre). En aquest camp va treballar una temporada però només hi va romandre uns nou mesos. No hem pogut trobar informació sobre el treball que en Josep realitzava en el camp, tot i que la feina més habitual era treballar a la pedrera i participar en la construcció d'aquest camp. Estava vigilada contínuament per les SS i moltes vegades destorbaven als treballadors per tal d'entretenir-se i matar-los després. Gràcies aquesta pedrera es van empedrar molts dels carrers de Viena, a part d'altres construccions significatives de la capital. Una de les tasques que van fer en aquest camp els presoners espanyols fou la construcció de l'escala que portava del camp a la pedrera, avui encara se la coneix per l'escala dels espanyols. Ràpidament es va començar a utilitzar per transportar grans blocs de pedra per poder seguir construint els murs que separaven cada barraca i poder fer un camp més gran i on hi cabessin més nombre de deportats.

Per desgràcia l'escala fou utilitzada pel guàrdies com a font de diversió. Individualment o en grup, feien pujar i baixar corrent als presoners carregats amb grans pedres, fins que queien extenuats per l'esforç. Molts morien aixafats per les pedres, altres quedaven greument ferits, amb molta sort els ferits greus rebien un tret de gràcia.

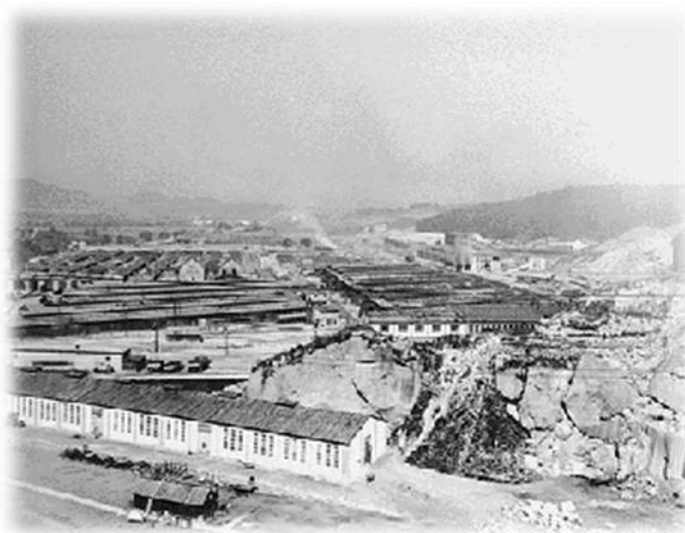
La imatge ens mostra la pedrera en la qual treballaven la majoria de deportats en el camp de concentració de Mauthausen i on molts d'ells s'hi van deixar la vida.

La imatge ens mostra com els centenars de deportats carregaven a les seves espatlles els blocs de pedra de entre 5 i 10 quilograms de pes per poder fer el camp de Mauthausen més gran.

L' última parada d'en Josep, va ser el Camp d'Extermini de Gusen el qual formava part del complex nazi de Mauthausen.

Quan arribà a *Gusen* rebé el número de matrícula 10745. Però la manca d'aliments i el maltractament de les SS en aquest camp, van fer que en Josep caigués greument malalt, cosa que va portar a les SS a executar-lo amb una injecció de gasolina, subministrada directament al cor. En Josep Sanjoan Cucó, moria⁸ el set de novembre de 1941, un dia abans de complir els 30 anys, en mans dels nazis. El seu record es va anar perdent en la boirina de la postguerra i els difícils anys de la dictadura.

En la imatge podem veure el camp d'extermini de Gusen que formava part del complex nazi de Mauthausen, Àustria. En aquest camp es trobaven la majoria dels republicans dels Països Catalans i on molts van morir.

8. Vegeu Annex Josep Sanjoan Cucó: Acta de Defunció

La història d'en Josep Sanjuan Cucó, ha estat explicada per la seva filla, la Càndida a l'edat de setanta-quatre anys. Gràcies a la Creu Roja va saber que el seu pare va ser una de les milions de víctimes que van morir en camps nazis. Ara la filla del deportat, cobra una petita ajuda econòmica per part del govern francès, per víctima indirecta de l'holocaust.

Recorregut realitzar al llarg de la vida d'en Josep Sanjuan Cucó.

4.2. Joan Sarroca Bitrià

El nostre segon protagonista és en Joan Sarroca Bitrià nascut Almenar el dia u de març de 1919 Tota la seva vida fins l'exili, va transcórrer al carrer Corralota sense número, actualment anomenat el carrer Nou. Llavors, era una casa de pagès. No va tenir l'oportunitat d'anar a l'escola, ja que el seu pare, en Ramon Sarroca, treballava a la terra i a en Joan no li va quedar cap altre remei que ajudar a l'economia familiar cultivant les seves pròpies terres.

Quan va esclatar la Guerra Civil espanyola, segons ens conta en Ramon Sarroca Capell, en Joan no havia fet els 17 anys i segons ens explica es va involucrar molt en les forces republicanes tant almenarenques com lleidatanes.

Lleida, a les eleccions de 1931, el 81% dels regidors proclamats van ser republicans. La capital tenia un total de 30 regidories, 22 eren republicanes i les altres 8 corresponien a les dretes monàrquiques. Probablement, estava força involucrat a la Joventut Republicana de Lleida¹.

Pel que fa a la situació almenarenca, al 1931, era governada pel *Bloc Obrer Camperol* (BOC), organització política catalana, de caràcter marxista, fundada a Barcelona (1930) com a resultat de la fusió del *Partit Comunista Català* (independent) i la *Federació Comunista Catalanobalear*, oposada a la direcció del *Partido Comunista de España*. Ja que aquests, buscaven el vot als pobles de la plana lleidatana amb més del 30% dels sufragis.

1. Vegeu Annex Joan Sarroca Bitrià: 3.1 Resultat de les Eleccions Municipals a les províncies de Lleida

El *Bloc Obrer Camperol* era una organització catalana de caràcter marxista, fundada a Barcelona l'any 1930 com a resultat de la fusió del *Partit Comunista Català* (independent) i la *Federació Comunista Catalanoblear*, oposada a la direcció del *Partido Comunista de España*.

Els seus principals dirigents, propugnaven una federació de nacions socialistes dins l'Estat espanyol; reivindicaven la lluita revolucionària, l'internacionalisme proletari, s'oposaren a l'apoliticisme subversiu de la FAI (Federació Anarquista Ibèrica) i a la política social moderada de l'Esquerra Republicana de Catalunya, en un intent d'atreure massa obrera catalana, afiliada a la CNT (Confederació Nacional de Treball), però mancada d'un partit polític propi. En 1931, el BOC obtingué uns vint mil sufragis i van arribar a tenir uns cinc mil afiliats. Com a òrgans del BOC cal destacar els setmanaris l'*Avant* de les comarques lleidatanes.

A més, sabem que participava en actes revolucionaris contra el règim dictatorial, ja que formava part de l'extrema esquerra. En Joan, volia bolcar-se molt en el republicanisme català i en tots els seus actes però degut a la seva joventut costava molt que l'acceptessin en totes les manifestacions i actes públics republicans.

Pel que fa a la seva estada a França, en Ramon (un familiar proper a en Joan), ens explica que va estar al camp de concentració d'Argelers. Aquest camp estava situat a Vallespir i per tant, estava controlat pel govern francès els primers dies de febrer del 1939, es destinava exclusivament a les tropes de la República Espanyola que arribaven al territori de l'Estat francès durant l'evacuació de Catalunya als darrers mesos de la Guerra Civil espanyola. Segons les fonts familiars, a una població propera d'Argelers, tenien una tieta, la qual va proporcionar menjar i beguda a en Joan i els seus companys republicans per tal de que poguessin sobreviure en aquest camp, ja que era una cosa força difícil degut a les condicions de vida i al tracte que se'ls hi donava.

La imatge ens mostra la grandiositat del camp d'Argelers i la quantitat immensa de gent que albergava, la majoria d'ells republicans espanyols i catalans.

A més, gràcies a l'*Amical de Mauthausen*² sabem que en Joan Sarroca Bitrià fou empresonat a l'Stalag V C/Z de Wildberg a l'estat de Offenburg. La Z (*Zweiglager*) ens diu que era una subdivisió del camp però feia la mateixa funció que un Stalag principal: empresonar a tots els presoners de guerra i equips oficials els quals vivien en condicions dures i sofrint represàlies.

Els presoners d'aquests camps van ser dels primers a arribar als camps de concentració nazi, per la proximitat a terres alemanyes. Per tant, un cop França va estar ocupada pels alemanys es van iniciar el traspàs dels presoners.

2. Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya, és l'associació que agrupa als ex deportats republicans dels camps de concentració del nazis, així com els familiars i amics, tant dels supervivents com dels deportats assassinats als camps. L'objectiu d'aquesta associació treballar a favor de la memòria de tots i totes aquells que van viure i lluitar durant la guerra civil abans de creuar la frontera catalano-francesa camí de l'exili, i més tard van patir deportació als camps nazis.

Segons les nostres fonts, en Joan va sortir des de Karlsruhe i fa, aproximadament, 557 kilòmetres en un comboi on hi viatjaven vint presoners més.

El dia vint d'octubre de 1941, arribà a Mauthausen i revé el número de matrícula 5152. En Joan va treballar durant un any a la pedrera però aviat va passar al magatzem de la roba juntament amb Teix i un italià, a més d'altres petits encàrrecs que els hi manaven els SS.

Aquest fet, li va permetre conèixer altres republicans³ i unir-se a la resistència del camp⁴. El fet de que fessin aquestes feines, els hi permetia estar a prop dels oficials i suboficials i per tant, els hi va facilitar les coses a l'hora de sobreviure. Al camp, eren coneguts com els "privilegiats" ja que, comprat amb la vida dels altres presoners era relativament més fàcil, però no del tot.

El principal objectiu d'aquesta resistència, era poder robar fotografies i documents de les oficines dels SS i aconseguir menjar, robant-lo de la cuina, per tal d'obtenir alguna cosa més d'allò que els hi donaven. Aquest grup es dividia en dos parts. L'una eren tots els republicans espanyols adults, que treballaven a l'interior del camp de concentració de Mauthausen i l'alta part era el fills d'aquests presoners als quals se'ls nombrava *Poschachers*.

Els *Poschachers* o *Kommando Poschacher* es tractava d'un grup de treball format únicament de joves espanyols, que des de principis de 1942 fins a finals de 1944 treballaven en una cantera que pertanyia a l'empresari Anton Poschacher situada vora el nucli urbà de Mauthausen. Aquest grup, tenia un cert permís de sortida del camp per fer el trajecte del camp de concentració al poble de Mauthausen.

-
3. Va compartir experiències amb altres republicans espanyols com Pagès, Azauste i Piñol que exercien de barbers de *block*; Borràs i Cunill al grup de la desinfecció, Bailina i Climent a l'oficina de la policia (els quals agafaven molta informació), De Diego en l'oficina de secretaria (gran font d'informació), entre molts altres.
 4. Vegeu Annex Joan Sarroca Bitrià: 3.2 Plànol del camp de Mauthausen segons la resistència

Els joves republicans eren considerats poc perillosos per la seva joventut i immaduresa per això treballaven fora del camp.

L'operació de traslladar fotografies a l'exterior del camp era la següent. En Francesc Boix, que era qui tenia més accés a la zona de les oficines del cos de protecció del camp, les hi passava a Mario Constante, aquest administrava i repartia les fotografies a diferents dependències del camp per tal de que arribessin en mans dels joves republicans. Sabem que també van passar per les mans d'en Joan ja que treballava en les dependències de la roba del camp i era força fàcil amagar-les entre les peces de roba. Un cop arribaven en mans dels *Poschacher*, les fotografies eren extretes del camp i al principi amagades en diferents zones de la població de Mauthausen però més tard a casa de la senyora Pointner, una dona alemanya que es va oferir a guardar aquestes imatges amb tots els riscos que comportava fins l'alliberació del camp⁵.

A més, també sabem que aquest grup de resistència republicana van requisar algunes armes per tal de sentir-se protegits ja que gràcies als republicans que treballaven en les oficines del camp, sabien que les coses no anaven com volien els alemanys i que tard o d'hora serien alliberats.

Posteriorment, després d'estar uns set mesos col·laborant en la resistència del camp i fent vida a Mauthausen va ser traslladat a Gusen on rebé el número de matrícula 13732 fins el dia 15 de maig de 1942 que va morir en aquest mateix camp, en una cambra de gas.

5. En Jesús Grau, va ser qui va anar a recollir aquelles fotos després de l'alliberació del camp

Mapa on s'aprecia el recorregut al llarg de la vida d'en Joan Sarroca Bitrià

4.3 Pau Segués Boncompte

En Pau Segués Boncompte¹, també era habitant d'Almenar nascut el dia nou d'abril de 1919² al carrer Espadós número 7. El seu pare era en Francisco Segués Magrí i la seva mare la Maria Boncompte Magrí, els quals van donar a llum a en Pau i cinc germans més, en Josep, la Maria, en Francisco que va morir als 17 anys per una operació de l'apèndix, l'Antonio³ que va ser afusellat a Saragossa per les tropes franquistes i en Francisco, el fill més petit que va morir als tres mesos per les condicions en les quals va néixer.

Tots ells, eren de *Cal Tricot*, una casa molt reconeguda per tot el poble d'Almenar, ja que posseïen una fusteria, propietat d'en Francisco i en la qual van treballar tots els fills. A més de la fusteria, també tenien grans terrenys agrícoles. Segons ens explica en Manel Torres Sanuy, un dels millors amics d'en Pau, tots els germans eren alts, rossos amb un cos molt corpulent i fort i tenien una gran alegria i felicitat que feia que la guerra no fos tant dura.

Un cop van arribar els nacionals a Almenar, en Pau amb 19 anys i en Manel amb 18 anys, decidiren anar a Barcelona, ja que a la capital catalana encara estava sota el poder els republicans. En Pau, per guanyar-se la vida a la ciutat, va fer-se Guàrdia d'Assalt.

-
1. Vegeu Annex Pau Segués Boncompte: 1.1 Imatge d'en Pau (retrat)
 2. Segons la família va néixer el nou d'abril de 1919, però segons les llistes de l'Amicale de Mauthausen de París elaborades per Jaume Puig, va néixer el vint-i-vuit d'agost de 1903.
 3. Vegeu Annex Pau Segués Boncompte: 2.2 Imatge de l'Antonio

La Guàrdia d'Assalt, era un cos especialitzat del *Cuerpo de Seguridad y Asalto*, antecedents de les actuals unitats antiavalots. Es van crear el nou de febrer de 1932 i el seu primer Tinent coronel va ser Agustín Muñoz Grandes. Però durant el govern republicà hi va haver una profunda transformació, de manera que es va convertir en un exèrcit professional i democràtic per a que esdevingués una força d'ordre públic fidel a la República.

En la imatge se'ns mostra un barricada formada per la Guàrdia d'Assalt amb els seus propis cavalls morts a la ciutat de Barcelona, en una de les primeres derrotes dels militars feixistes. La fotografia és feta per Agustí Centelles i Ossó.

Mentre en Manel s'allotjava a casa d'un familiar barceloní, aquest i en Pau es trobaven almenys un cop per setmana i passejaven per la capital catalana mentre en Pau repetia una i altra vegada: "D'aquí tres dies ja estarem a casa, no et preocupis". Però les coses no van anar com esperaven i finalment Barcelona va caure en mans dels nacionals. A en Pau li van donar l'opció de marxar de Catalunya i exiliar-se, intentava convèncer a en Manel però aquest va decidir quedar-se ja que no formava part de cap partit polític i això li facilitava la vida a Catalunya.

La imatge ens mostra les interminables cues de ciutadans catalans i espanyols fugin de les seves terres per l'amenaça dels feixistes. Ens mostra la fugida en el seu pas per terres gironines.

Així finalment, en Pau inicià el seu viatge cap a França en unes pèssimes condicions juntament amb altres republicans de la capital catalana.

La primera notícia que hem trobat d'en Pau a l'exili és un carta enviada el 24 de maig de 1940, Janette Más té notícies d'en Pau des d'un desconegut "Secteur Postal 103", ja que li envia una carta⁴. Aquesta carta va arribar en mans dels familiars d'en Pau, però no en saben res de Janette Más, només que vivia a Besiers⁵ (en català antic *Besers* i en francès *Béziers*), una població situada a la regió de Llenguadoc-Rosselló. Ens pensem que la va conèixer en el seu exili, ja que és una ciutat molt propera a la frontera francesa. Sabem que la Janette va ajudar a en Pau en tot el que va poder pels agraïments que mostra en vers aquesta noia.

4. Vegeu Annex Pau Segué Boncompte: 2.3 La carta de l'exili

5. Vegeu Annex Pau Segué Boncompte: 2.4 Sobre que conté la carta

Després sabem que fou empresonat al Frontstalag Épinal (Stalag 121) amb el número de matrícula 954 fins el dia vint-i-tres de juliol de 1941. El Frontstalag Épinal estava situat al nord-est de França, a la població de l'Épinal. Es va construir al juny de 1940

El Frontstalag 121, és un dels camps d'internament més hospitalaris, ja que estava situat en hotels requisats en un centre balneari prop d'Épinal. A principis de 1942, les dones majors de 60 anys, els homes majors de 75 i els menors de 16 anys en van ser alliberats.

Després d'estar un temps en aquest camp francès va sortir-ne en un comboi on hi viatjaven vint presoners més des de Königsberg, una ciutat situada a la comarca franca de Haßberge a Baviera situada entre Coburg i Schweinfurt. Aquí, seguidament, després de fer uns 439 kilòmetres en unes pèssimes condicions va arribar a Mauthausen.

En el camp de concentració de Mauthausen va rebre el número de matrícula 3732. Va arribar el dia vint d'octubre de 1941. La seva estança va ésser curta probablement per la concentració massiva de presoners en aquest camp i la nova construcció del camp de Gusen.

A Gusen, va rebre el número de matrícula 13731 i un mes després de la seva entrada en el camp de concentració de Mauthausen morí el dia 16 de novembre de 1941, degut a que Gusen no era un camp de concentració, sinó directament, d'extermini. En Pau tenia 22 anys, aleshores.

Mapa el qual ens mostra el recorregut d'en Pau Segué Boncompte al llarg de la seva vida.

5 Almenarencs en la memòria

A més d'en Joan, en Pau i en Josep més almenarencs van iniciar el seu exili a finals de la Guerra Civil Espanyola o mentre tenia lloc aquesta en terres lleidatanes. D'ells en sabem ben poca cosa, ja que no han deixat familiars de contacte o bé perquè aquests no tenen cap tipus d'informació sobre aquests familiars.

5.1 Josep Agustí Subils i Jaume Casas Maull

En Josep Agustí Subils i en Jaume Casas Maull ens fa pensar que van iniciar el seu exili tots dos junts, ja que hi ha moltes coincidències en les dades que disposem.

Després de la seva fugida de la península, els dos almenarencs, van ser empresonats a l'Stalag XI-B Fallingbostel.

Aquest camp, fou utilitzat per entrenar a l'exèrcit alemany des del 1934 fins al 1935, a partir d'aquest any es va veure la necessitat de transformar-lo amb la construcció de les barraques i així construir un enorme complex que es troba a les fores de Fallingbostel, al petit poble de Oerbke.

Al setembre de 1939 hi van ser empresonats un gran nombre de polonesos. A causa d'un enfrontament entre aquests i els nazis cosa que va fer que s'haguessin de construir tanques al voltant dels barracons per tal de que ningú en pogués escapar i d'aquesta manera naixé l'Stalag XIB. Aquests polonesos

s'organitzaren en grups de treball i van ser destinats a treballar en fàbriques locals, finques i a la terra. Al 1940, s'hi sumaren presoners d'Holanda, Bèlgica, França i Gran Bretanya entre d'altres cosa que ens fa pensar que en Josep i en Jaume també va quedar-hi presos.

Les condicions d'higiene eren un problema important en aquest camp a causa del poc subministrament d'aigua. Aquest fet va provocar un brot de tifus causant morts massives entre els presoners. L'espai també era un problema, ja que cada vegada és més reduït, i es va agreujar amb l'arribada de presoners soviètics.

Aquest camp, estava vigilat per batallons de la defensa interior "Landschutzen" (defensors del país).

En el camp de Fallingbostel (i en els seus subcamps) van arribar a ser gairebé uns 96.000 presoners de guerra. Després d'aquest camp, en Josep i en Jaume, el dia 25 de gener de 1941 van viatjar cap a Mauthausen en un comboi on hi viatjaven 1.505 presoners.

En Josep Agustí Subils, va poder escapar o va ser alliberat del camp de Mauthausen, ja que sabem que va morir al març de 2003 a Brethenay (Haute-Marne), al nord-est de França.

La imatge es tracta d'una vella postal en la que ens apareix el petit poble de Brethenay.

En canvi, en Jaume Casas Maull, després d'estar un temps a Mauthausen, l'empresonaren a Gusen amb el número de matrícula 48822 i on segurament, també fou assassinat en mans dels nazis.

5.2 Jaume Cristòfol Sancho

Segons algunes fonts sabem que va néixer al 1912. Aquest almenarenc va ser empresonat a l'Stalag XVII-B de Krems-Gneixendorf.

Imatge del camp de l'Stalag on hi apareix un soldat vigilant l'exterior del camp.

Aquest camp estava situat a Gneixendorf, un poble situat a la Baixa Àustria, on va ser ubicat l'Stalag XVII-B. Sabem que el dia 19 de novembre de 1941 molts dels republicans que estaven en aquest camp van ser deportats a Mauthausen.

Surt en un comboi en el qual hi viatjaven 342 presoners des de Viena cap al camp de concentració de Mauthausen. Va formar part del kommando d'Steyr.

Aquest kommando estava format per dones considerades asocials, prostitutes o homosexuals identificats amb un triangle invertit negre a més d'aquells identificats amb un triangle invertit verd considerats criminals comuns¹. Tots ells treballaven a la pedrera de Mauthausen, però la seva funció principal era construir una via que duria els blocs de pedra de Mauthausen a Gusen per poder construir aquest camp.

Per fer aquella tasca i poder aguantar i sobreviure es van organitzar la feina fent equips per evitar problemes entre els presoners. Cal destacar en Hennes, era el cap d'aquest grup i fou el que formà grups per nacionalitats: russos, polonesos, txecs i espanyols, que només n'eren cinc. Hennes, va salvar la vida a molts d'ells, ja que recomanava al Report-Führer que calia conservar la mà d'obra en condicions, a més d'aconseguir millores en la vida de tots ells.

Un cop acabada la via la majoria d'ells van tornar a la pedrera però la seva feina ja no era carregar pedres, partir-les i repartir-les sinó com a mecànics o ajudants. Alguns, també van anar a les fàbriques d'armament, fabricació de motors d'avions, etcètera.

1. Vegeu Annex Jaume Cristòfol Sanco: Classificació dels deportats

Sabem que en Jaume va estar a la fila per tal de ser gasejat però per qüestions de temps i gent no va arribar mai a entrar en aquestes cambres. Per sort, aquell mateix dia el camp de Gusen va ser alliberat. En Jaume Cristòfol Sancho va morir al gener de 1995 a Rivesaltes, França.

5.3 Fernando Cristòfol Rosicarda

En Fernando va ser presoner de guerra al camp de Compiègne hi arribà en un comboi on hi viatjaven 1700 persones.

Aquest camp està situat al nord de França i pertany a una xarxa de campaments o llocs d'internament durant l'ocupació de França, van servir com a punts de trànsit durant la deportació de milers de persones amb un mínim de 49.000 presoners. Per tant, era un camp en el qual els presoners no hi estaven més d'un mes i després d'aquest camp la majoria de presos eren portats als camps de concentració alemanys. Des de 1941 fins a 1944 va ser un camp dirigit i administrat pels alemanys.

La majoria de presos de Compiègne eren presos polítics, comunistes i resistents, és a dir, tots aquells que presentaven una ideologia diferent a la nazi. També, aquells considerats racialment diferents, la majoria jueus. Alguns presoners eren procedents d'Alemanya, d'altres de França i d'altres d'Espanya i Catalunya.

Hi havia una forta voluntat de deshumanitzar a tots aquells que entraven al camp, amb un humiliant examen mèdic i, els seus equipatges van ser registrats i sovint confiscats. Tots aquells que eren menors els van deixar marxar del camp. També es va lliurar un número de sèrie d'internament, desconegut en el cas d'en Fernando.

6 Un clar exemple de supervivència: Ramon Sancho Font

En Ramon Sancho Font, vivia al carrer del Castell d'Almenar juntament amb els

seus pares, Maria Font i Francisco Sancho i els seus germans l'Antonio i la Maria. En Ramon tenia 10 anys i va tenir l'oportunitat d'estrenar la nova escola Clemència Verdiell d'Almenar, tot i que cada dia no hi havia classe a causa dels bombardejos de l'inici de la Guerra Civil.

Arriba la guerra i amb ella els nacionals. La por estava present al nostre poble, ja que es produïen abusos a les dones, afusellaments i empresonaments cosa que va fer que molts

almenarencs marxessin de la seva terra.

En el cas de la família d'en Ramon, van carregar carros i mules amb tot el que van poder i van fer camí cap a Balaguer. Aquí, creuaren el pont que estaven a punt de destruir per tal de que els nacionals no poguessin arribar en terres republicanes. Van ser nou mesos molt durs, ja que es resguardaven darrera unes muntanyes dels bombardejos que seguien. Passat aquest temps, arriben els nacionals i van haver de deixar-ho tot i agafar el mínim per viure. Els hi esperava un llarg camí fins la frontera francesa. Un cop allí, el pas estava tancat. En Ramon ens explica que hi havia milers de persones esperant que les autoritats franceses els deixessin passar. Ell tenia deu anys, i perquè siguem conscients de la multitud de gent que hi havia, ens explica que va haver de pujar sobre una maleta per poder respirar.

Finalment, aconseguixen travessar la frontera i continuaren el seu llarg viatge fins Boulou, al sud-est de França a la vall de Tech. Aquí els guàrdies senegalesos fan separar homes i dones. Per tant, la seva germana Maria i la seva mare van

anar a un camp, en el qual es retrobaren amb la seva cosina i a en Ramon, en Francisco i l'Antonio cap un altre. Les quatre noies van decidir agafar un caminet per tal de retrobar-se amb els nois de la seva família i així va ser. Un cop arribada la llibertat, tots junts, van fer vida en aquest poblet fins que els alemanys, el deu de maig de 1940, ocupen França.

Els alemanys pressionaven als francesos fins que el 22 de juny, tots dos, signen un armistici segons el qual l'exèrcit alemany ocuparia el nord de França i la costa atlàntica fins la frontera espanyola, però el sud es mantindria sota el govern col·laboracionista de Vichy. Per dividir França van haver de fabricar diferents barricades per senyalar aquesta línia de frontera.

La imatge ens mostra a en Ramon i l'Antonio amb un amic francès

La família Sancho-Font es trobava a la zona alemanya i necessitaven fugir d'aquell territori el més aviat possible si no volien ser agafats pels nazis. Uns amics de la família els hi regalà un cotxe (ells n'eren propietaris d'un altre) per poder passar a la França col·laboracionista.

Aconseguen arribar a la zona desitjada amb moltes dificultats, però com la família d'en Ramon també ho fan milers de persones i per tant, havien de ser repartits per tot el sud de França. Els almenarencs, van ser portats a Toulouse.

Tots aquests pobles, eren prop de la frontera francesa i gaudien de llibertat a més de molt poca vigilància policial. Cosa que li va permetre a en Ramon poder treballar com a ramader, concretament, cuidador de vaques propietat d'un home sense descendència. Rebia un sou molt petit, però ja li era suficient per viure.

L'Antonio Sancho, en germà d'en Ramon, es comunicava amb la França nazi ja que un gran amic no havia pogut passar a la França lliure. Un dia portant un paquet per aquest amic va ser agafat pels nazis. Afortunadament, no el van enviar a un camp de concentració sinó a construir fortificacions al nord de França davant l'amenaça dels americans però aconseguí fugir i en travessar tota França fins arribar a Toulouse.

Al 1944, els americans i tots els seus aliats (polonesos, anglesos, canadencs i els habitants de la França lliure) arriben a França amb l'operació Overlord entre les mans, més coneguda com el Desembarcament de Normandia per tal de derrotar als alemanys nazis. Aquesta operació es va produir durant la Segona Guerra Mundial que va significar el principi de la fi d'aquesta.

Arribà el final d'una guerra molt dura i la majoria de la població activa eren pagesos i molts d'ells es dedicaven a la vinya, a la cria de porcs, cabres, ovelles i vaques. Era, sobretot, una agricultura de subsistència. Al 1945, sorgí la necessitat de reconstruir molts pobles i ciutats, per tant es potencià el sector de la construcció.

En Ramon, fou un d'aquests treballadors que passà del sector primari al secundari. Fou paleta, primer l'ajudant de l'encarregat de l'obra i després seria ell qui dirigiria les construccions.

Imatge presa per en Ramon en una construcció en la qual va participar.

També va poder anar a classes de francès per tal d'aprendre l'idioma i fer vida com un adolescent més de Toulouse a més de jugar a futbol, relacionar-se amb altres nens i fer diverses activitats.

Després d'estar molts anys en terres franceses i haver patit moltíssim els germans i cosins d'en Josep s'havien establert a França i van iniciar una nova vida en un nou país, però els seus pares sentien nostàlgia de les seves terres i volien tornar a Almenar. El seu pare, havia format part de les forces republicanes i per tant, li

era molt difícil tornar, sense rebre represàlies del règim franquista. Es comunicava a través de cartes amb un almenarenc per tal de saber si les coses milloraven perquè pogués tornar i així va ser, un cop tot calmat poden passar la frontera.

Aquests són els dos germans més grans d'en Ramon establerts ja a França un cop casats.

En Ramon Sancho Font, actualment viu al carrer Mart número 38. Fou casat a Almenar amb Rosario Cortés i tingué dos fills, la Maria i en Josep Ramon.

7 Conclusions

Primerament dir que la realització del treball m'ha dut a tenir una altra visió de la vida i de l'ésser humà.

D'una banda ens ha mostrat la dualitat de l'ésser humà. De com pot ser capaç de discriminar i maltractar fins a la mort a milions de persones i cometre accions inhumanes i despietades. Però a l'hora com dóna la vida pels altres i el companyerisme que és capaç de rebre i donar.

Cal dir que no van marxar perquè van voler, sinó perquè en el seu país hi havia una duríssima repressió per part del feixisme cosa que feia que la llibertat fos inexistent, per tant, fer al·lusió aquesta recerca esperançadora i desitjada llibertat i els drets que no hi havia en la seva terra natal. Aquest treball només ens mostra una petita part del sofriment i tristesa dels nostres protagonistes, d'aquella esperança mai perduda per tornar a veure i abraçar a aquells familiar i amics que els esperaven.

La negació posterior de l'Holocaust, és un altre punt important. Aquesta negació era per re interpretar els fets durant la Segona Guerra Mundial: negaren els assassinats en massa de milers de persones, rebutjaren el fet de que els nazis tinguessin un pla per la eliminació de jueus a més d'altres grups ètnics i socials, cal afegir també que parlen de la inexistència de les cambres de gas o forns crematoris als camps de concentració, fets que avui ens sembla estúpids de negació. Però per sort, totes aquestes negacions, van tenir resposta en els judicis de Nuremberg on foren acusades 611 persones de formar part d'aquest esgarriant pla d'assassinat.

Finalment afegir que la recuperació de les vivències d'aquest almenarencs és un fet molt significatiu i gratificant ja que generacions posteriors ens hem poder fer una idea del sofriment patit per totes aquestes persones, sense una raó de pes i de la lluita constant contra les imposicions i la contínua recerca la llibertat tan anhelada. A més afegir la desesperació de milers de familiars sense poder dir un adéu a aquelles persones tant estimades i que literalment, els hi van ser robades dels seus braços.

Annex

1. Josep Sanjuan Cucó

1.1 Imatge Casament

1.2 Imatge de la Càndida Sanjuan Cucó

La imatge ens mostra a la Càndida a l'edat de 4 anys. Aquesta és la fotografia que havia de ser entregada al seu pare.

1.3 La Carta (transcrita literalment)

Mi estimada hijita Candidita

Escribo de la mia te alles en compañía de tu querida madre y parientes de un perfecto estado de salud. Como el mio es bueno por las horas del presente Gracias a Dios.

Hoy 26 de mayo es el día de tu cumpleaños que el cual cumples cuatro años y tu papa te hace unas raias de felicitación que mi alegría seria verte que felicitarte y vivir en compañía de tu madre y parientes que es el único que deseo en este momento. Pero si Dios quiere creo que será pronto.

Hijita mia he recibido unas cartas de tu Estimada madre que el cual me notifica que as padecido de uno enfermedad y que as guardado cama durante 15 dias pues decederia el mas de mi vida que te restables cuanto antes mejor que es mi alegría i felicidad que tu Papa que te quiere mucho y no te olvides nunca.

Sin nada mas que recibe muchos besitos de tu Papa y los daros a tu mama y a los parientes y sobrinos y se despide tu Papa que te quiere mucho y que desea berte pronto para llevarte de lejitos que piensa contigo y no te olvides.

Tu Papa, Jose Sanjuan

Adios hijita mia

Hoy 26 de mayo de 1940

Mi Estimada hijita Carmelita

Al recibir de la mamá te oí en compañía de tu querida madre y Padrinita en un perfecto estado de salud como el mío es ahora por lo que presento gracias a Dios

Hoy día 26 de mayo es el día de tu cumpleaños que al cumplir cuatro años y tu Pápa te hace un ruego de felicitación que mi alegría sería más grande que felicitarte y vivir en compañía de tu madre y Padrina que es el único que debe estar en el mundo. Pero si Dios quiere eso que será pronto.

Hijita mi herosillo me acordé de tu Estimada mamá que el Correo me notificó que se partió de una enfermedad y que al quedarle Póma durante 15 días pues debería el más de mi vida que te restableses cuanto antes mejor que es mi alegría y felicidad que tu Pápa que ^{te} quiere mucho y no te olvida nunca

Sin más que recibes muchas besitas de tu Pápa y los daras a tu mamá y ^{las} Padrinas y sobrenitas y se despiden tu Pápa que te quiere mucho y que desea verte pronto para volverte de los que pienses contigo y no te olvides

Tu Pápa

José González

ADIOS HIJITA MIA

LA PALOMITA
QUE TE LLEVA LA CARTA

1.4 Acta de Defunci3

G. N.º A 044768

Póliza

CERTIFICACION EN EXTRACTO DE ACTA DE DEFUNCIÓN

Libro 26
Folio 69
Núm. 26
Procedencia del documento en su caso:

Don Vicente Barera Cervera -
(Nombre y apellidos)
Juez municipal de Almenar
provincia de Herida - , y Encargado de su Registro civil,

CERTIFICO: Que según consta del acta reseñada al margen y correspondiente a la Sección III de este Registro civil,
D. Lore Sanjuan Curo -
nacido en Almenar , el día veinte de Septiembre
de mil novecientos once , e hijo de Antonio
y de Fernanda , de estado casado ,

FALLECIO

en Almenar , el día diez y siete de noviembre
de mil novecientos veintidós ,
(En letra) (En letra)
Almenar , a 17 de Diciembre de 1922
Firma del Encargado del Registro, Firma del Secretario,

Sello de la Oficina

Expedida sin derechos, al solo efecto de

Disposición que lo autoriza:

Autoridad que la pide:

(Continúese al dorso.)

ADVERTENCIAS A LOS ENCARGADOS DE LOS REGISTROS CIVILES:

Primera.—Se especificará, en su caso, si es inscripción de desaparición, con arreglo al Real decreto de 19 de febrero de 1923, Orden del Ministerio de Justicia de 25 de enero de 1932, Decreto de 8 de noviembre de 1936, y en este último caso, si son afectos, con arreglo a la Orden del Ministerio de Justicia de 26 de julio de 1939 y artículos 181 y siguientes del Código civil primitivo y reformado por la Ley de Ausencia de 8 de septiembre de 1939.

Segunda.—Menciónese, en su caso, el nombre y apellidos del cónyuge y los de los hijos.

Tercera.—Si no constase la fecha de nacimiento, se expresará la edad que apareciese en el acta.

Cuarta.—Se expedirá con arreglo al estado definitivo del acta.

Quinta.—A petición del solicitante o de las Autoridades se harán constar las modificaciones o rectificaciones del acta que consten por notas marginales, con expresión de la Autoridad que las acordó y fecha del acuerdo.

MODELO OFICIAL aprobado por Orden de 24 de enero de 1944, para la expedición de las certificaciones de todos los Registros civiles.
No tendrán eficacia legal las que desde 15 de abril de 1944 lo sean en otros impresos u otro papel.

Gráficas Reunidas, S. A. — Madrid.

2. Joan Sarroca Bitrià

2.1. Resultats de les eleccions municipals a la província de Lleida

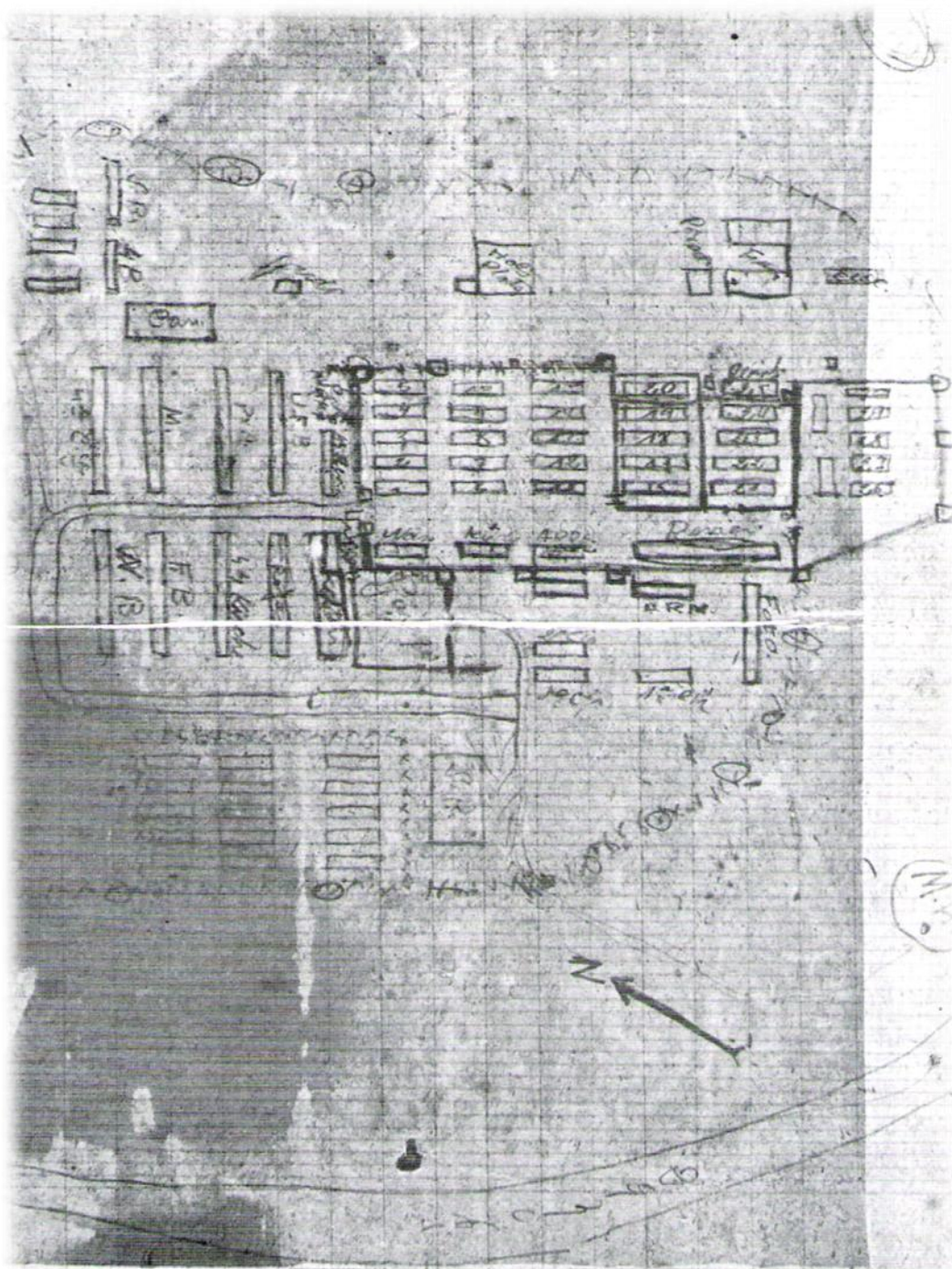
QUADRE 1

*Resultats eleccions municipals a la província de **Lleida***

<i>Elegits</i>	<i>Filiació</i>					<i>Total</i>
	<i>M</i>	<i>R</i>	<i>S</i>	<i>C</i>	<i>Al</i>	
Article 29	20	1.112	—	1	191	1.324
Per elecció	24	835	6	5	208	1.078
<i>Total</i>	4	1.947	6	6	399	2.402

M = Monàrquics; R = Republicans; S = Socialistes; C = Comunistes; Al = altres.

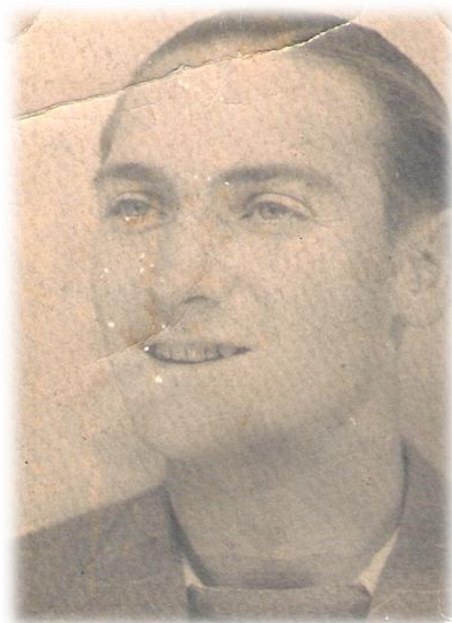
2.2 Plànol del camp de Mauthausen segons la resistència

La imatge ens mostra com veia el camp de concentració de Mauthausen la resistència del camp. Aquest plànol el duia Miquel Serra si l'haguessin agafat els SS, hagués estat executat d'immediat.

3. Pau Segués Boncompte

3.1. Imatge d'en Pau (retrat)

3.2 Imatge de l'Antonio

3.3 La Carta de l'exili (transcrita literalment)

Hoy 24 de mayo de 1940

Jean Más

Queridísimo he inolvidable familia:

He recibido vuestra querida carta escrita por la simpática señorita Jeannete causandome inmensa satisfacción en ver de que todos disfrutais de un maravilloso estado de salud, la mía sigue siendo muy buena.

Tamvien recibí el paquete conteniendo el chocolate, lagonize y las latas, en contrando todo muy bueno, en que una vez mas, les doy mis mas afectuosas gracias sobre buestro vuen comportamiento que ustedes teneis por mí. De una parte estoy en un extremo de pesimista sobre mi situación, pero por otra parte estoy mas que orgulloso de ha ver encontrado en ustedes y mi hermano Antonio, unos segundos padres, que gracias a esto estoy segurísimo que mi salud se encontrara completamente devil como ha pasado a muchos jóvenes que al entrar a qué, acompañados de las fatigas y disgustos, angustiados, etc, etc. Parecíamos tuberculosos, y gracias a ustedes en que paramí es una visita invorable de mi pensamiento, la primera vez que conocí a ustedes en el campo de Perpiñan, pues me afiguro el efecto que les devia de hacer cuando me vieron con aquella cara y la ropa que vestia, pues poco a poco he ido cambiando y después de las visitas del campo de Agde asta la fecha he canviado por completo, pues quizá no me conoceríais. A pesar que aquí tampoco ha vida no es muy agradable ya que las señoritas que havia y demás jente pequeños y grandes todos se han ido a veranear en que ahora el pueblo hace otro aspecto, pues las sonrisas que algunas señoritas no hacían, siempre nos distraíamos un poco mas. Y tu Juanita seguiras siendo simaptica y vonita de cada vez mas verda? Quizà te extrañara que hable de esta manera, pues no te extraña que viendo como veo toda vuestra vondad te he cojito un cariño que me pareces ser mi pues tus padres ya saben que la jente joven siempre están de broma, y yo tamvien estoy seguro

que tu tampoco lo ignoras, pues mira en este mismo momento que estoy escribiendo me encuentro debajo la sombra de un hermoso ciruelo, todo rodeado de unas magnificas y bonitas flores que entre medias de ellas se ven resaltar las blancas margaridas alguna amapolias amàs està adornado por unos vonitos claveles y unos bellissimos pensamientos, todas en conjunto forman un maravilloso jardin dispidiendo uno tan hermosa olor que me hace pensar los buenos ratos de mi vida devil, haciéndome encontrar en este mismo momento el hombre mas feliz, pues mira: en este mismo momento me encuentro ser el mas millonario del mundo ¡ejem¡ (pero no me quiero gastar ni cinco centimos), también tengo dos coches turismos de ultimo modelo, pero no quiero ir a pasear, porque ya estoy cansado de hacer viajes largos je,je. Tamvien tengo teatro a mi disposición pero como que ya he visto tanto, tampoco no quiero ir y haciendo este pensamiento uno se encuentro mas bien¹.

De mi familia hace bastantes días no he recibido noticias; de Balaguer tampoco se nada. Yo sigo como siempre igual trabajando y pensando día tras día Con la misma fecha escribo el Sr. Antonio. Muchos les agradezco lo que me dicen que si me hace falta algo que se les comunique pues el mismo que me hace falta es: que aquí no hay sellos para poder mandar la correspondencia, i por tal motivo les agradeceré que me manden un sello para poderles contestar, les sabe mal uno para escribir poderles contestar a mis padres.

Y sin decirles nada mas por hoy, se despide este que los aprecio y los quiere como padres y hermanas este no les olvida.

1. Gràcies al Manel, el millor amic d'en Pau, sabem que aquest fragment ens l'hem de prendre a l'inversa, ja que el seu estat no era el que ens expressa, ja que sabem que era molt pitjor.

May 24 de Mayo de 1940

Y.
Don

Jean Més

Queridísimo e inolvidable familia:

He recibido vuestra querida carta escrita por la simpática señorita Jeanne causándome inmensa satisfacción en ver de que todos disfrutáis de un maravilloso estado de salud; la mía sigue siendo muy buena.

Cuando recibí el paquete conteniendo el chocolate, la gominiza, y las tates, encontrándolos todo muy bueno, en que una vez más, les doy mis más afectuosas gracias sobre vuestro buen comportamiento que ustedes tienen por mí. De una parte estoy en un extremo de pesimista sobre mi situación, pero por otra parte estoy más que orgulloso de haber encontrado en ustedes y mi hermano Antonio, unos segundos padres, que gracias a esto, estoy seguro mismo que mi salud, se encontraría completamente devil como he pasado a muchos jóvenes que al entrar a qui, acompañados de las fatigas y disgustos, angustias, etc. etc. parecíamos tuberculosos y gracias a ustedes en que para mí es una visita inaborrable de mi pensamiento, la primera vez que conocí a ustedes en el campo de Perpignan, pues me afiguró el efecto que les debía de hacer cuando me vieron con aquella cara y la ropa que vestía, pues poco a poco he ido camviando y después de las ventas del campo de Argde asta la fecha he camviado por completo, entre el mes de la vindimia y los cinco meses que llevo aquí quizá no me conoceréis, apesar que aquí tampoco la vida no es muy agradable ya que las niñas que había y demás gente pequeños y grandes todos se han ido a veremur en que ahora el pueblo hace otro aspecto, pues las sonrisas que algunas señoritas nos hacian, siempre nos distraíamos un poco mal.

Y tu Juanita, ¿quieras siendo impudica y viciosa de cada vez más verdad? quizás te extrañara que hable de esta manera, pues no te extraña que viendo como ves toda nuestra vidad, te he cojido un cariño que me parece ver mi pues tus padres ya saben que la gente joven siempre estan de broma, y yo tambien estoy seguro que tu tampoco lo ignoras, pues mira en este mismo momento que estoy escribiendote me encuentro debajo la sombra de un arbol ciruelo, todo rodeado de unas magnificas y bonitas flores que entre medias de ellas se ven resaltar las blancas margaridas algunas amapolias, otras esta adornado por unos bonitos claveles y unos bellisimos pensamientos, todas en conjunto forman un maravilloso jardin dispidiendo una tan hermosa olor que me hace pensar los buenos ratos de mi vida civil, haciendome encontrar en este mismo momento el hombre mas feliz, pues mira: en este mismo momento me encuentro ser el mas millonario del mundo ¡¡ena ¡¡ (pero no me quiero gastar ni cinco centimos) tambien tengo dos coches turismos de ultimo modelo, pero no quiero ir a pasar, porque ya estoy cansado de hacer viajes largos je je. tambien tengo teatro a mi disposicion pero como qui ya he visto tanto, tampoco no quiero ir. y haciendo este pensamiento uno se encuentra mas bien.

De mi familia hace ya bastantes dias no he recibido noticias; de Balagués tampoco nada. Yo sigo como siempre igual trabajando y pasando dia tras dia. Con la misma fecha escribo al Sr. Antonio. Mucho les agradezco lo que me dicen que ni me hace falta algo que se les comuniquen, pues el unico que me hace falta es: que aqui no hay sello para poder mandar la correspondencia, y por tal motivo les agradeceré que me manden un sello para poderles contestar. ¡¡o-! nave mal uno para escribir a mis padr

No me desistes nada mas por hoy, me aburde este que los agrana y los quere como puedes y demararas este que las aburda

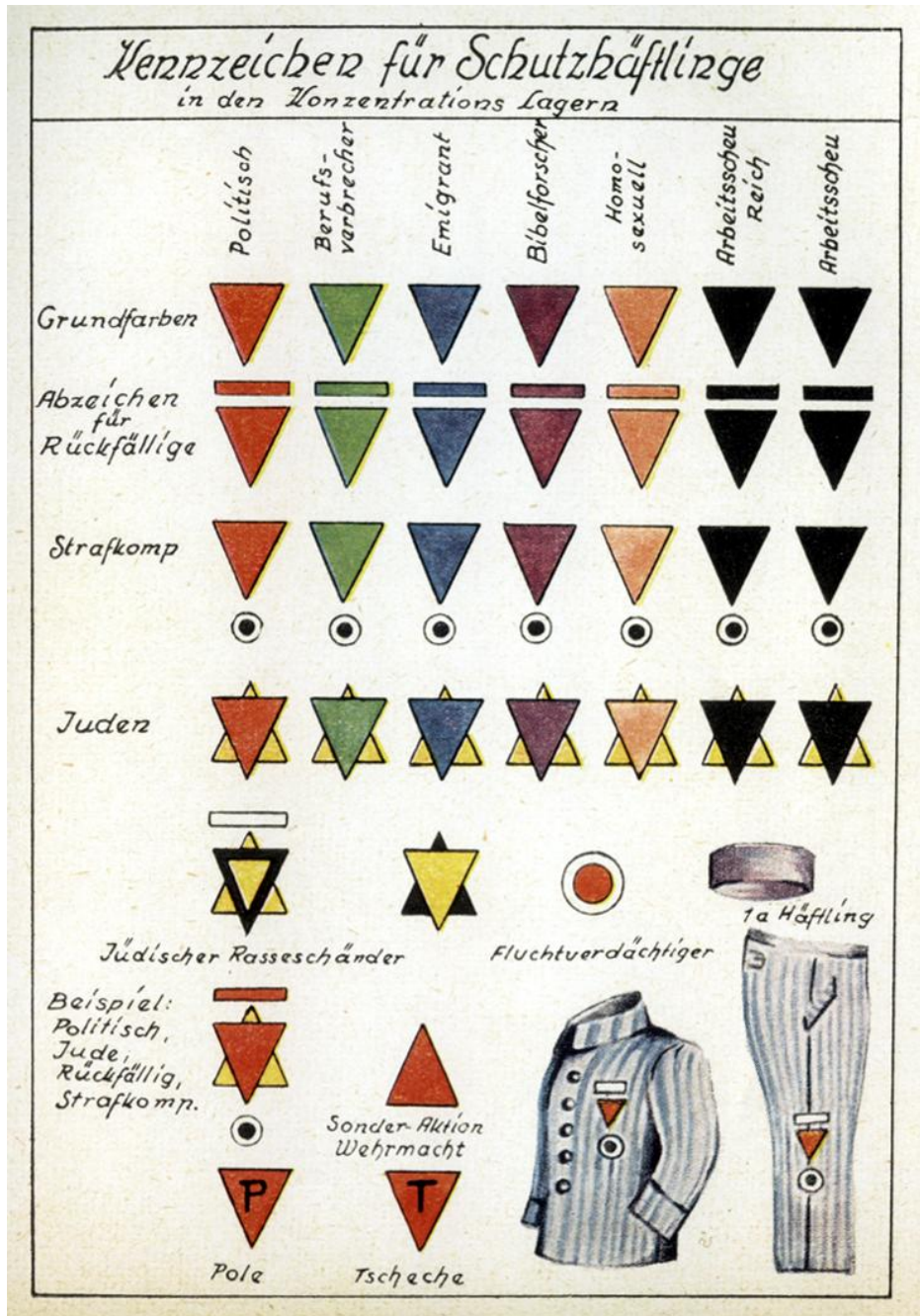
3.4.

Sobre que conté la carta

4. Jaume Cristòfol Sancho

4.1. Classificació dels deportats

Bibliografia

Llibres

ROIG Montserrat, *Els catalans als camps nazis*, "No ficció" edicions 62 ,
Barcelona, 2001.

MARTÍ I SOLSONA Francesc, *Almenar història i gent*, Ajuntament d'Almenar,
Lleida, 1991

CONSTANTE Mariano i RAZOLA Manuel, *Triángulo Azul*, Gobierno de Aragón,
2008

CONSTANTE Mariano, *Yo fui ordenanza de los SS*, Editorial Pirineo, Zaragoza,
2000

TORAN Rosa, *Els camps de concentració Nazis*, Edicions 62, Barcelona, 2005

BERMEJO Benito, *Francesc Boix, el fotògraf de Mauthausen*, La Magrana,
Barcelona, 2002

SAN MARTÍN BONCOMPTE Josep, *Memòria d'exilis i retorns*, Pagès editors,
Lleida, 2008

MIR Contxita, *Lleida (1936-1945): caciquisme polític i lluita electoral*, Publicacions
l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1985

MORSCH Günter & LEY Astrid, *El campo de concentración de Sachsenhausen*,
Metropol Verlag, Berlin, 2008

Webs

<http://www.google.com>

http://www.prisonerofwar.org.uk/camp_list.htm

<http://www.ciere.org>

<http://coneixerhistoria.cat>

<http://www.forosegundaguerra.com>

<http://ca.wikipedia.org>

<http://campos-de-la-muerte.iespana.es/lapedrerademauthausen.html>

<http://www.ushmm.org>

<http://www.google.com/traductor>

<http://www.encyclopedia.cat/>